

ŠOLSKI CENTER VELENJE
POKLICNA IN TEHNIŠKA ŠOLA ZA STORITVENE DEJAVNOSTI
Trg Mladosti 3, 3320 Velenje

MLADI RAZISKOVALCI ZA RAZVOJ ŠALEŠKE DOLINE

RAZISKOVALNA NALOGA:
»Delo ali študij?«

Tematsko področje: ekonomija in turizem

Avtorja:
Eva Matko, 2. Eta
Jaka Lipovd, 2. Eta

Mentorici:
Petra Ramšak, univ. dipl. ekon.
Anita Rudolf Pečnik, univ. dipl. ekon.

Velenje, 2009

KLJUČNA INFORMACIJSKA DOKUMENTACIJA (KDI)

- ŠD Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti, 2008/09
- KG Delo / študentsko delo / zaposlovanje / šolanje / študij / izobrazba / brezposelnost
- AV MATKO, Eva. LIPOVD, Jaka
- SA Ramšak, Petra. Rudolf – Pečnik, Anita
- KZ 3320 Velenje, SLO, Trg mladosti 3
- ZA Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti. Trg mladosti 3, 3320 Velenje
- LI 2009
- IN DELO ALI ŠTUDIJ.
- TD Raziskovalna naloga
- OP IV, 55 s., 6 tab., 13 graf., 11 fotograf., 2 ref.
- IJ sl
- JI en
- AL Kakšni so naši cilji za nadaljnje življenje? Ali naj se po študiju zaposlim ali naj študiram? Na katero šolo naj se vpišem? Ali naj se zaposlim in hkrati študiram? Vse to in še veliko več naju je zanimalo v raziskovalni nalogi »Delo ali študij?«. Osredotočila sva se na področje Savinjsko-šaleške regije in skušala ugotoviti, kakšne so potrebe po kadrih. Številnim podjetjem sva po elektronski pošti poslala intervju, s katerim sva hotela ugotoviti, kateri kader podjetja najbolj potrebujejo, koliko znaša začetna plača delavca ipd. Med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje sva opravila anketiranje, s katerim sva želela ugotoviti, kakšne so njihove namere po uspešno opravljeni maturi. Z nalogo želiva tudi prikazati, kakšni so stroški študija – najemnine, prehrane, šolnine in morebitni drugi stroški. Proučila sva tudi možnosti štipendiranja, in sicer katere štipendije lahko študentje dobijo, kakšni so pogoji za pridobitev, od česa je odvisna višina štipendije, katera podjetja ponujajo največ štipendij ipd. Raziskala sva možnosti, ki študentom omogočajo dodaten vir zaslužka, in navedla nekaj nasvetov, ki v času recesije pomagajo pri ohranitvi delovnega mesta. To je le delček najine raziskovalne naloge, s katero želiva bodočim in sedanjim študentom na kratko predstaviti, kako poteka študij, kaj vse k njemu spada in kaj morajo vedeti, če se po končani srednji šoli odločijo, da se bodo zaposlili.

KEY WORD DOCUMENTATION (KWD)

- ND Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti, 2008/09
- CX work / student work / employment / school / study / education / unemployment
- AU MATKO, Eva. LIPOVD, Jaka.
- AA RAMŠAK, Petra. RUDOLF PEČNIK, Anita.
- PP Šolski center Velenje, Trg mladosti 3, 3320 VELENJE.
- PB Šolski center Velenje, Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti.
- PY 2009
- TI A JOB OR A FACULTY.
- DT RESEARCH WORK
- NO IV, 55 p., 6 tab., 13 fig., 11 photos, 2 app.
- LA SL
- AL sl/en
- AB abstract

What are the goals of our future life? Should we find a job after high school or should we go to a faculty? Which should I choose? Should I find a job and study at the same time? This is just one aspect in our research assignment »A job or a faculty?«. We have concentrated mainly on Savinjsko-šaleška region and tried to find out, what jobs are needed in this area. We have sent a survey to numerous companies by email. We wanted to know their opinion about employers qualifications, how much they pay per worker, etc. We also made some surveys in senior classes of Poklicna in tehniška šola za storitvene dejavnosti trying to find their plans after they pass the matura exams. With this assignment we wanted to show how high the costs of our studies are. We studied the possibilities of getting a scholarship; which scholarships students can get, conditions, what the amount criteria of scholarship depends on, which companies offer most scholarships, etc. We examined the possibilities of earning extra money and we added some advice that can help us with keeping the job in the time of recession. This is just a part of our research assignment in which we want to give an insight into the future and inform students about studying and all they need to know about getting a job after finishing high school.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
1.1 Hipoteze	1
1.1.2. Metode raziskovanja	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 Študij	2
2.2 Delo	3
3 ŠTUDIJ ALI DELO?	4
3.1 Študij	4
3.1.1 Kaj je študij?.....	4
3.1.2 Vpis študentov na višješolski strokovni in visokošolski dodiplomski študij	8
3.1.3 Študent in njegove pravice ter obveznosti.....	9
3.1.4 Dodiplomski študij	13
3.1.4.1 Obseg, trajanje in obveznosti dodiplomskega študija	13
3.1.4.2 Pogoji za vpis	14
3.1.4.3 Študij na daljavo.....	15
3.1.5 Podiplomski študij.....	16
3.1.5.1 Obseg, trajanje in obveznosti podiplomskega študija	17
3.1.6 Štipendije.....	18
3.1.7 Bivanje v času študija.....	22
3.1.8 Študentsko delo	24
3.2 Delo	26
3.2.1 Zaposlenost med mladimi	26
3.2.2 Delo v državah Evropske unije	27
3.2.3 Delo tujcev	28
3.2.4 Iskanje zaposlitve danes	30
3.2.5 Povračilo stroškov za prevoz na delo in z dela	31
3.2.6 Nasveti za ohranitev delovnega mesta v času recesije	32
4 RAZPRAVA	33
a) Analiza intervjuja	33
b) Analiza anketnega vprašalnika.....	36
5 ZAKLJUČEK.....	42
6 POVZETEK	44
7 ZAHVALA.....	45
8 PRILOGE.....	46
9 VIRI IN LITERATURA	49

KAZALO SLIK

Slika 1: Prikaz poteka študija danes – bolonjski sistem.....	6
Slika 2: Študentska izkaznica.....	10
Slika 3: Indeks.....	10
Slika 4: Indeksi ali potrdilo o šolanju v kombinaciji z osebnim dokumentom.....	10
Slika 5: Primeri in pregledi lažjih in hujših kršitev obveznosti študentov.....	12
Slika 6: Obseg, trajanje in obveznosti dodiplomskega dela.....	13
Slika 7: Obseg, trajanje in obveznosti podiplomskega študija.....	17
Slika 8: Vrste štipendij v Republiki Sloveniji.....	19
Slika 9 : Povpraševanje študentov po vrstah del.....	25
Slika 10: Primerjava priznane višine olajšave od leta 2007 do leta 2009.....	26
Slika 11: Najlepša raziskovalca.....	44

KAZALO TABEL

Tabela 1: Razmerje med vrstami študijskih programov pred in po prenovi.....	7
Tabela 2: Vpis študentov na visokošolski dodiplomski študij po univerzah in koncesioniranih samostojnih visokošolskih zavodih ter po vrsti študijskih programov v Sloveniji v letu 2008/09.....	9
Tabela 3: Mesečni stroški študenta, ki biva v študentskem domu, in študenta, ki biva na prostem trgu.....	23
Tabela 4: Mesečne stopnje registrirane brezposelnosti v RS.....	29
Tabela 5: Lestvica stroškov delodajalcev glede na vrsto pogodbe in vrsto dela ob različnih neto izplačilih delavcu.....	30

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Prikaz števila štipendij od leta 2000 do 2006 po vrstah štipendije.....	21
Graf 2: Število študentskih ležišč v odstotkih za šolsko leto 2008/09.....	23
Graf 3: Prikaz zaposlenosti med mladimi v različnih državah Evrope.....	27
Graf 4: Primerjava podatkov iz let 2003 in 2008 po stopnji mesečne brezposelnosti.....	29
Graf 5: Zaposleni v BSH Nazarje po izobrazbeni strukturi.....	34
Graf 6: Anketiranci po spolu.....	36
Graf 7: Anketiranci po starosti.....	37
Graf 8: Ali se nameravate po končanem šolanju zaposliti ali študirati?.....	37
Graf 9: Kdo vpliva na vašo odločitev "Kam po maturi"?.....	38
Graf 10: Anketiranci glede na vrsto vpisa.....	38
Graf 11: Koliko € mesečno ste pripravljeni odšteti za študij in študentsko življenje.....	39
Graf 12: Ali ste mnenja, da boste dobili zaposlitev takoj?.....	39
Graf 13: Kaj boste storili, če ne boste dobili zaposlitve takoj?.....	40

1 UVOD

Lahko bi rekli, da je formula za kakovostno življenje povezava med študijem in delom. Tega se zavedajo tako fakultete, podjetja, predvsem pa o tem premišljujejo dijaki zaključnih letnikov. Ker sva tudi sama dijaka zaključnega letnika, se nama je zdela tema zelo zanimiva, zato sva se odločila, da jo globlje raziščeva.

S študijem pridobimo znanje, vztrajnost, razvijanje želje po uspehu, sposobnost premagovanja porazov, z delom pa ambicije in vrline, ki smo jih pridobili med šolanjem oziroma študijem, prenesemo v resnično življenje in s tem pridobljene vrline še izpopolnimo.

V teoretičnem delu smo opisali, kaj sploh je študij, kako pridobiti štipendijo, katere pravice in obveznosti ima študent, kako poteka študij na višjem področju ter katere štipendije lahko pridobi študent v času svojega šolanja.

Zanimali so nas tudi stroški, povezani z bivanjem med študijem, ter zaposlovanje oziroma delo. V tem delu smo opisali predvsem, kako v sodobnem času iskati zaposlitev, kako v času recesije obdržati službo. Hoteli smo tudi prikazati, kakšna je stopnja zaposlenosti med mladimi ter kakšen je odstotek brezposelnosti v Sloveniji.

Z anketo, ki smo jo razdelili 56 anketirancem zaključnih letnikov, smo hoteli ugotoviti delež dijakov, ki so se odločili za študij oziroma za zaposlitev.

Z intervjujem, na katerega sta se žal odzvali le dve podjetji, smo hoteli pridobiti podrobnejše informacije o potrebah kadrov.

1.1 Hipoteze

V raziskovalni nalogi z naslovom »Delo ali študij« smo postavili naslednje hipoteze:

1. več dijakov se po maturi odloči za študij kot za delo;
2. v podjetjih najbolj potrebujejo kadre s končano poklicno šolo (kuhar, prodajalec, frizer, mesar ...) in visoko izobražene kadre s tehničnega področja;
3. na dijakovo odločitev, kam po maturi, vplivajo starši;
4. dijaki po končanem šolanju težko dobijo zaposlitev.

1.1.2. Metode raziskovanja

Za preverjanje naših postavljenih hipotez smo uporabili metodo anketiranja. Z metodo anketiranja smo želeli doseči rezultate, ki bi dijakom, ki zaključujejo šolanje, pripomogli k lažjemu odločanju, kako po uspešno opravljeni maturi. Poleg anketiranja smo v našo raziskovalno nalogo vključili tudi statistično metodo, saj smo z že obstoječimi podatki iz preteklih let delali primerjave, analize, grafe ...

2 PREGLED OBJAV

Pri pripravi naše raziskovalne naloge nismo pričakovali veliko literature na to temo. Je pa res, da je v sodobnem svetu vse večji poudarek na študijskem in zaposlitvenem področju. Zato smo pobrskali po internetu.

Na temo »Delo ali študij« je bilo napisanih mnogo člankov:

http://www.ednevnik.si/entry.php?w=vsevenem&e_id=19997,
<http://www.ess.gov.si/>,
<http://www.svetovalnica.com/>,
<http://www.revija.mojedelo.com/znanje/dodatna-znanja-za-prodor-iz-studija-na-trg-dela-958.aspx>,
www.mojevro.si/239694.

Na internetni strani Mladi raziskovalci za razvoj Šaleške doline smo opazili raziskovalne naloge s podobno tematiko. Ugotovimo lahko, da je bilo na to temo najdenih kar nekaj raziskav, vendar pa se situacija iz leta v leto spreminja, zato je smiselno to področje ponovno raziskati.

2.1 Študij

Zaradi neugodnih razmer za nove diplomante na trgu dela moramo izbrati primeren študij. Pridobiti moramo čim več uporabnih znanj, veščin, spretnosti in izkušenj, da bomo lahko pozneje brez težav vstopili v realen svet dela in delodajalcem ponudili stvari, ki jih dejansko potrebujejo. Zavedati se moramo, da smo sami odgovorni za izbiro našega študija in da tudi sami nosimo posledice takšne odločitve. Prevzeti moramo odgovornost lastne odločitve za izbiro naše bodoče kariere.

Beseda »kariera« je v besednem zakladu povprečnega študenta še premalo v uporabi. Ker se izraz kariera navezuje na svet dela in ker obiskujemo fakulteto z namenom, da bi dosegli čim boljše zaposlitev, mora obstajati tudi zveza med študijsko smerjo in karierami.

Večina študira zato, ker verjamejo, da jim bo to omogočilo boljše prihodnost, boljše zaposlitev na delovnem področju, ki jih veseli. Potovanje k bodoči delovni karieri prek diplome je potovanje številnih priložnosti, ki vključujejo izbiro fakultete, sošolcev, študijske smeri, izbiro predmetnika in predavateljev, načinov preživljanja časa zunaj študija in načine, kako pridobljene izkušnje in znanje uporabiti. Cilj je, da to priložnost čim bolje izkoristimo za doseg želene službe, kariere in želene kakovosti življenja.

2.2 Delo

V poplavi medijev ni težko začeti z iskanjem zaposlitve. Oglase o prostih delovnih mestih je moč najti v časopisih, revijah, na oglasnih deskah območnih enot Zavoda za zaposlovanje, na teletekstu TV Slovenija, na spletnih straneh zaposlitvenih portalov, podjetij, ki se ukvarjajo s posredovanjem kadrov, in direktno na spletnih straneh pri samih delodajalcih. Za iskanje honorarnih in popoldanskih del je primeren tudi Salomonov oglasnik (www.salomon.si).

Iskalci zaposlitve lahko v nekaj minutah pregledajo aktualno ponudbo prostih delovnih mest, se vpišejo v bazo podatkov, se naročijo na prejemanje informacij o prostih delovnih mestih preko e-pošte ali SMS sporočil, ki so poslana glede na stopnjo izobrazbe in kraj dela, ki ga je navedel uporabnik, nenazadnje pa se lahko neposredno prek spleta prijavijo na prosto delovno mesto.

Za vpis v bazo kandidatov za zaposlitev morajo iskalci zaposlitve ponavadi izpolniti določen obrazec, v katerem poleg osnovnih podatkov navedejo stopnjo in smer izobrazbe, delovne izkušnje, posebne dosežke in dodatna znanja ter iskano področje dela. Poleg posredovanih podatkov je priporočeno, da vsak iskalec zaposlitve posreduje tudi življenjepis. Na ta način se ustvarja banka podatkov, ki je dostopna podjetjem, ki lahko po potrebnih kapacitetah povprašujejo po vnaprej opredeljenih karakteristikah.

V Sloveniji je možno prek interneta dostopati do zaposlitvenih portalov, do spletnih strani kadrovskega in seveda Zavoda RS za zaposlovanje. Na spletnih straneh, ki so namenjene iskanju zaposlitve, je možno pregledovati ponudbo prostih delovnih mest, se vpisati v bazo iskalcev zaposlitve in prebrati številne koristne nasvete ter napotke s področja zaposlovanja.

Tudi Zavod RS za zaposlovanje ponuja na svojih straneh ogled prostih delovnih mest, omogoča vpis med iskalce zaposlitve in s tem vnos podatkov v zaposlitveno bazo, prijavo na prejemanje obvestil po elektronski pošti ter pregled nasvetov in novic, povezanih s trgom delovne sile. Za iskalce zaposlitve sta na spletnih straneh uporabni predvsem dve rubriki: "Aktualna prosta delovna mesta", kjer so objavljena prosta delovna mesta tistih delodajalcev, ki dovolijo objavo v sredstvih javnega obveščanja, in rubrika "Naročanje na aktualna prosta delovna mesta", kjer se je mogoče naročiti na tedensko prejemanje seznama aktualnih potreb prostih delovnih mest po elektronski pošti (www.ess.gov.si), 2. 3. 2009.

3 ŠTUDIJ ALI DELO?

3.1 Študij

3.1.1 Kaj je študij?¹

Na prvi pogled se zdi, da je danes izobrazba ena največjih vrednot v naši družbi. V današnjem času je študij lažji, kot je bil v preteklosti. Družba se vse bolj trudi pomagati posameznikom. Za marsikoga je prehod iz srednje šole na fakulteto ali kak drug visokošolski zavod prelomen. Le redki so tisti posamezniki, ki vedo, kaj si v življenju želijo početi, kaj želijo študirati, kaj jih osrečuje in kaj jih bo osrečevalo v prihodnosti. Zato se nemalokrat znajdemo v položaju, ko nas obdajajo dvomi. V srednji šoli so svetovalne delavke in učiteljice tiste, ki dijake opominjajo na pomembne datume, jih spodbujajo in jim želijo najboljše. Na fakulteti pa se vsak študent znajde v položaju, ko je vse prepuščeno njegovi lastni iznajdljivosti in samozaupanju. Res je, da so osnovne informacije na voljo na oglasni deski na fakultetah, nekaj jih je mogoče najti na internetnih straneh, vse ostalo pa je rezultat posameznikovega poizvedovanja, iskanj in izkušenj. Študentska leta so najlepša leta, saj prinašajo veliko zabave, raznih prireditvev, dogodkov, predvsem pa posameznika naučijo samostojnega življenja in načina, kako se pobrati, če se pripeti spodrsrljaj.

Študij na univerzi poteka v okviru nacionalnega programa visokega šolstva po študijskih programih, ki jih sprejemajo senati članic univerze s soglasjem senata univerze. Študij se je v zadnjih desetletjih velikokrat spremenil, saj se je vedenje in povpraševanje na trgu dela na različnih področjih močno razširilo. Napredek v današnjih časih je vse hitrejši in od posameznika zahteva vse več znanja. Zato so dolge, toge in prenatrpane študijske programe zamenjali novi, dinamični in fleksibilnejši. Ti študijski programi so krajši kot študiji iz preteklih let.

Marsikateri študent se je v preteklosti soočal s študijem, pri katerem se je moral učiti ogromno dejstev na pamet, kasneje je naučeno pozabil ali pa s takim znanjem nikoli ni delal. Taki podatki so kmalu zastarali, velikokrat pa se je dogajalo tudi, da študentje med študijem o novejših podatkih stroke in aktualnih dognanjih sploh niso slišali. To lahko bolj preprosto razložimo z naslednjim primerom.

¹ Povzeto po: BELAK, P. B. / in drugi. 2009. Priročnik za preživetje z Bolonjsko reformo. Kaj? Zakaj? Kako?. ZGAGA, P. (2003): Bolonjski proces in nacionalna visokošolska strategija, Vestnik, letnik 34, številka 8–11, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
<http://ceepus.scholarships.at/>.
<http://www.student-info.net>.

Primer št. 1: Primer študija telefonskega imenika

Namesto da študent porabi več let učenja imenika na pamet, je potrebno le, da se nauči, kako ga uporabljati. Ta vrsta znanja ne zastara, saj posamezniku nudi sposobnost, da se znajde v vedno novih okoliščinah in situacijah, ki so podobne uporabi telefonskega imenika, npr: uporaba leksikona ali slovarja, ki sta prav tako kot imenik urejena po abecedi.

S takšnimi problemi se je visoko šolstvo v Evropi soočalo več desetletij. Z različnimi reformami so hoteli te težave rešiti, vendar je šele oblikovanje Evropske skupnosti omogočilo oblikovanje enotne evropske visokošolske vizije.

Leta 1999 so se ministri za visoko šolstvo iz 29 Evropskih držav srečali v Bologni in sprejeli smernice razvoja visokega šolstva, imenovanega Bolonjska deklaracija. To je 2 strani dolg dokument, v katerem je zapisanih 6 osnovnih ciljev, glede katerih so se ministri uskladili in zavezali k doseganju do leta 2010.

Ministri so morali zastavljene cilje spremljati in spreminjati. Srečevali so se vsaki 2 leti in ocenjevali doseganje rezultatov. Tako se je oblikoval Bolonjski proces. Bolonjski proces se je skozi leta širil in danes zajema kar 46 evropskih držav. Razširil se je tudi vsebinsko in sedaj namesto 6 osnovnih ciljev vsebuje 10 osnovnih ciljev ter element socialne razsežnosti, ki je prisoten v vseh 10 ciljih:

- ustvarjanje enotnega visokošolskega prostora,
- nova struktura treh študijskih stopenj (3 + 2 + 3),
- ovrednotenje študijske obremenjenosti s kreditnimi točkami,
- pospeševanje mobilnosti,
- vseživljenjsko učenje – Life Long Learning,
- prepoznavne in primerljive kvalifikacije,
- zagotavljanje kakovosti,
- visokošolske institucije in študentje,
- doktorski študij in povezovanje evropskega visokošolskega prostora ter evropskega raziskovalnega prostora,
- privlačnost evropskega visokošolskega prostora in sodelovanje z drugimi deli sveta.

Po tem programu poteka tudi današnji študij oz. študijski programi.

Slika 1: Prikaz poteka študija danes – bolonjski sistem

BOLONJSKI »SISTEM«		
3. STOPNJA – DOKTOR ZNANOSTI	DOKTORAT	RAZISKOVANJE (INŠTITUT ALI PODJETJE)
2. STOPNJA – MAGISTRSKI ŠTUDIJSKI PROGRAM	MAGISTERIJ	ZAPOSLOTEV / PRIPRAVA NA RAZISKOVALNO DELO
1. STOPNJA – DODIPLOMSKI ŠTUDIJ	DIPLOMA	ZAPOSLOTEV / NADALJNJE IZOBRAŽEVANJE

Za lažjo predstavo, kaj se je zgodilo s stopnjami, prehodi in pogoji za prehode med starim in novim sistemom, navajamo spodnji primer.

Tabela 1: Razmerje med vrstami študijskih programov pred in po prenovi

STARI PROGRAMI		NOVI PROGRAMI
- VISOKOŠOLSKI STROKOVNI PROGRAM	6/2	1. STOPNJA - VISOKOŠOLSKI STROKOVNI PROGRAMI - UNIVERZITETNI PROGRAMI
- SPECIALIZACIJA PO VISOKOŠOLSKIH STROKOVNIH PROGRAMIH - UNIVERZITETNI PROGRAMI	7	2. STOPNJA - MAGISTRSKI PROGRAMI (STROKOVNI MAGISTERIJ)
- SPECIALIZACIJA PO UNIVERZITETNIH PROGRAMIH - ŠTUDIJSKI PROGRAMI ZA PRIDOBITEV MAGISTERIJA ZNANOSTI/UMETNOSTI	8/1	
- DOKTORSKI PROGRAMI	8/2	3. STOPNJA - DOKTORSKI PROGRAMI

Vir: http://www.mvzt.gov.si/index.php?id=11789&no_cache=1

3.1.2 Vpis študentov na višješolski strokovni in visokošolski dodiplomski študij²

Po podatkih, ki so jih zbrali na Statističnem uradu RS na podlagi pridobljenih podatkov z Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo, se je v višješolske programe vpisalo 16.995 študentov, na visokošolski dodiplomski študij na univerzah in koncesioniranih samostojnih visokošolskih zavodih pa skupno 83.527 študentov.

Skupno število študentov, ki so bili v študijskem letu 2008/2009 vpisani na višje strokovne šole, je sicer manjše kot v letu 2007/2008, vendar pa se je vpis v 1. letnik v primerjavi z lanskim letom povečal.

40 % posameznikov je vpisanih v redni študij, ostali pa so vpisani kot izredni študentje.

Največ zanimanja študentje namenjajo programom:

- ⇒ poslovnega sekretarja in ekonomista,
- ⇒ strojništva,
- ⇒ mehatronike.

V visokošolske dodiplomske študijske programe na univerzah in koncesioniranih samostojnih visokošolskih zavodih je letos vpisanih 83.527 študentov, od tega je 66.822 študentov vpisanih v redni študij, 17.765 študentov pa je absolventov.

Skupno število vpisanih v prvi letnik se v primerjavi s študijskim letom 2007/2008 ni spremenilo. Povečan vpis beleži Univerza na Primorskem, za približno 3 %.

S koncesijo so univerze in samostojni visokošolski zavodi akreditirali veliko programov, urejenih po bolonjskih načelih. V visokošolske zavode oz. programe 1. stopnje, ki so urejeni z Bolonjsko deklaracijo, se je v letu 2008/2009 vpisalo 27.824 študentov, kar eno tretjino vseh dodiplomskih študentov, ali če to navedemo v številkah, to pomeni približno 9.275 študentov.

V letu 2008/2009 je bila na novo vpeljana še 2. bolonjska stopnja magistrskega študijskega programa, ki jo je poleg Fakultete za farmacijo in Veterinarske fakultete sprejela še Fakulteta za arhitekturo. Po podatkih Ministrstva za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo je bilo v nove bolonjske programe 2. stopnje vpisanih 760 študentov.

² Povzeto po: COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kažipot.

<http://www.sou-lj.si/novo/>
<http://www.svetovalnica.com/>
<http://www.studentska-org.si/>

Tabela 2: vpis študentov na visokošolski dodiplomski študij po univerzah in koncesioniranih samostojnih visokošolskih zavodih ter po vrsti študijskih programov v Sloveniji v letu 2008/09

	Skupaj			Redni		
	Vsi vpisani	Vpisani v 1. letnik		Vsi vpisani	Vpisani v 1. letnik	
	Vsi vpisani	Skupaj	Prvič vpisani	Vsi vpisani	Skupaj	Prvič vpisani
Visokošolski zavodi – skupaj	83.527,0	25.114,5	21.458,0	67.460,0	20.751,0	17.805,0
Visokošolski strokovni (prejšnji)	19.762,0	5.216,0	4.334,0	13.249,0	3.975,0	3.305,0
Visokošolski univerzitetni (prejšnji)	35.941,0	5.871,5	4.827,0	32.688,0	5.354,0	4.386,0
Visokošolski strokovni (1. bolonjska stopnja)	11.397,0	6.350,0	5.558,0	7.297,0	4.428,0	3.906,0
Visokošolski univerzitetni (1. bolonjska stopnja)	15.667,0	7.152,0	6.292,0	13.585,0	6.535,0	5.807,0
Enoviti magistrski (2. bolonjska stopnja)	760,0	525,0	447,0	641,0	459,0	401,0

Vir: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2140, 12. 2. 2009

V prihodnjih letih lahko pričakujemo manjši vpis na fakultete, saj se je rodnost v Sloveniji nekaj let zniževala, kar vpliva tudi na število dijakov in kasneje študentov. Če bi Slovenija želela ohraniti trenutno število študentov in posledično tudi fakultet, bi morala razmisliti o promociji študija izven Slovenije, kar pomeni, da bi skušala pritegniti več študentov iz tujine.

3.1.3 Študent in njegove pravice ter obveznosti³

Študent je oseba, ki se vpiše na visokošolski zavod – fakulteto na podlagi razpisa za vpis ter se izobražuje na dodiplomskem ali podiplomskem študijskem programu.

³ Povzeto po: REKIČ, M./ in drugi, 2008. Posebna izdaja revije Študent »Bruc po brucu«, Nevtron&Compani WWW.student-on.net
<http://www.radiostudent.si/article.php?sid=11796>
<http://www.kanalmldih.com>
 COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kažipot

Status študenta se izkazuje:

⇒ s študentsko izkaznico,

Slika 2: Študentska izkaznica

Vir: (<http://www.student-info.net/index.php/fsd/novice/ID/10602>), 12. 2. 2009

⇒ z indeksom,

Slika 3: Indeks

Vir: (www.epf.uni-mb.si), 12. 2. 2008

⇒ z indeksom ali potrdilom o šolanju v kombinaciji z osebnim dokumentom.

Slika 4: Indeksi ali potrdilo o šolanju v kombinaciji z osebnim dokumentom

Vir: (<http://images.google.com/images?>), 12. 2. 2008

V času šolanja lahko poleg statusa študenta študent pridobi tudi nekatere druge posebne oblike statusa, ki so namenjene predvsem študentom, ki zaradi aktivnega sodelovanja na področju športa in kulture nimajo časa na pretek, ter za druge študente s posebnimi potrebami, ki zaradi bolezni ali drugih motenj ne morejo v roku opravljati študijskih obveznosti in dela.

- ⇒ STATUS ŠPORTNIKA lahko pridobi študent, ki ob vpisu v prvi ali višji letnik predloži potrdilo o kategorizaciji pri olimpijskem komiteju Slovenije.
- ⇒ STATUS ŠTUDENTA UMETNIKA dobi študent, ki mu senat članice na njegov predlog na temelju predloženih kritik, objavljenih v strokovnem dnevnem tisku, s sklepom podeli ta status.
- ⇒ STATUS ŠTUDENTA S POSEBNIMI POTREBAMI pridobi študent, ki ob vpisu predloži ustrezno mnenje pristojne komisije za usmerjanje otrok, mladostnikov in mlajših polnoletnih oseb s posebnimi potrebami ali mnenje invalidske komisije.

Status študenta pridobi vsak posameznik z vpisom na dodiplomski ali podiplomski študijski program, ki se začne 1. 10. za tekoče leto in traja do 30. 9. naslednje leto.

Vsi študentje imajo pravico do vpisa in izobraževanja pod enakimi, z zakonom, statusom in študijskim programom določenimi pogoji. Pri tem velja omeniti naslednje pravice:

študent:

- ⇒ lahko enkrat v času študija ponavlja letnik ali spreminja študijski program ali smer zaradi neizpolnitve obveznosti v prejšnji smeri ali študijskem programu (študent se lahko enkrat prepíše in enkrat ponavlja letnik),
- ⇒ se ob rednem napredovanju izobražuje in dokonča študij pod pogoji, ki veljajo ob vpisu,
- ⇒ se lahko izobražuje po več študijskih programih (npr.: vzporedno izobraževanje), po interdisciplinarnih ali pa individualnih študijskih programih, ki jih izvaja en ali več visokošolskih zavodov,
- ⇒ lahko napreduje in dokonča študij v krajšem času, kot je predvideno s študijskim programom.

Posameznik, ki ima priznan status študenta, ne glede na to ali se izobražuje oz. izvaja študij kot redni ali izredni, ima pravice tudi do:

- ⇒ zdravstvenega varstva,
- ⇒ bonov za prehrano,
- ⇒ štipendiranja,
- ⇒ družinske pokojnine,
- ⇒ možnosti subvencioniranja z javnimi prevoznimi sredstvi,
- ⇒ možnosti subvencioniranega bivanja,
- ⇒ možnosti opravljanja občasnih in začasnih del prek pooblaščenih organizacij – študentskega servisa;

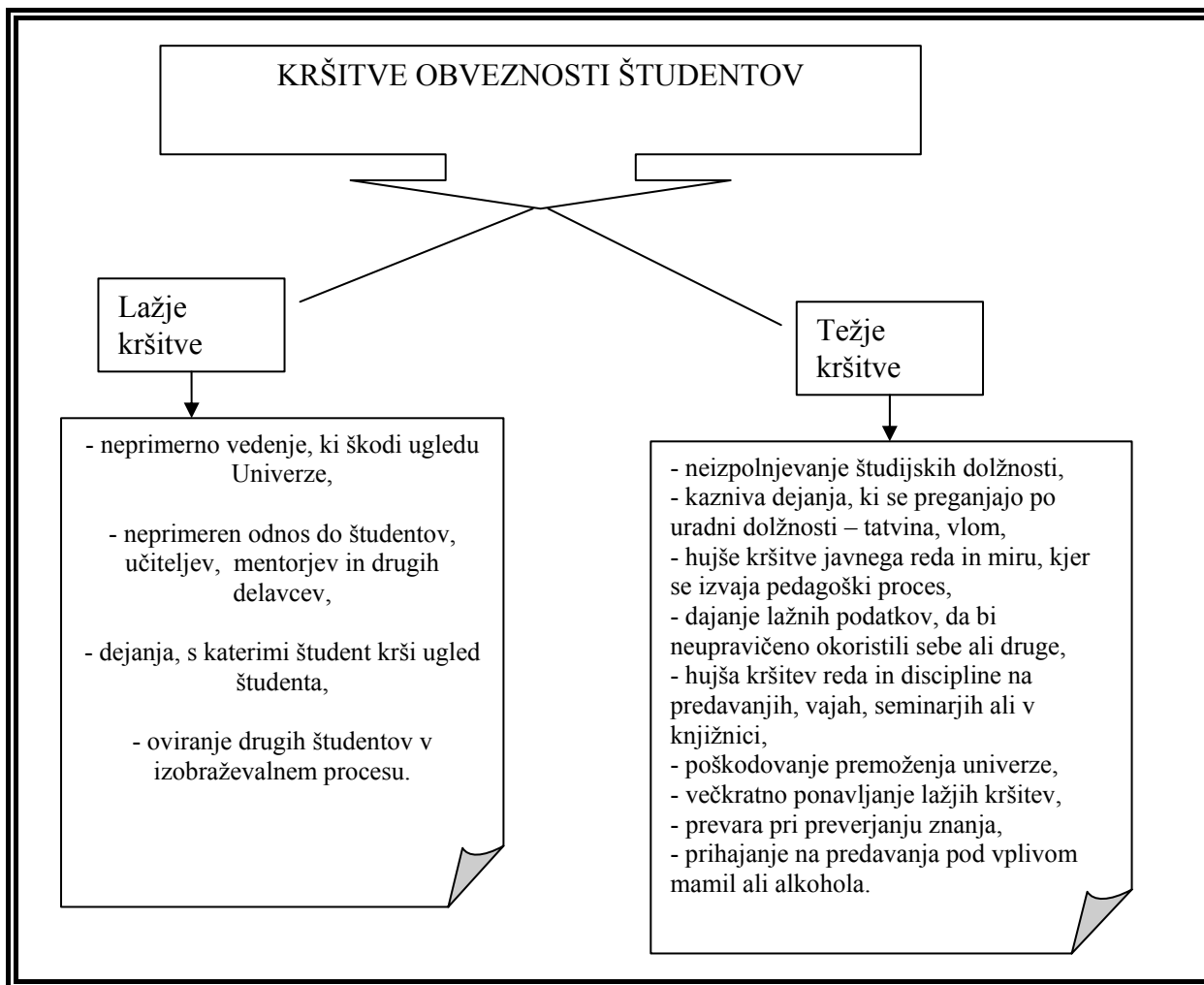
vendar le pod pogoji, da posameznik ni v delovnem razmerju ali prijavljen kot iskalec zaposlitve na Zavodu za zaposlovanje.

Poleg zgoraj naštetih pravic ima študent po zakonu, ki je zapisan v Uradnem listu RS, pravico do pritožbe in ugovora. Te pritožbene pravice so:

- ⇒ pritožba zoper vpis,
- ⇒ pritožba zoper oceno,
- ⇒ pritožba zoper odločbo senata članice v primerih odločanja o prehajanju med programi.

Ker vsaki pravici, ki jo pridobimo, sledi tudi obveznost, tudi študentje s statusom niso izjema. V času študija so študentje dolžni spoštovati postavljena pravila in se temu primerno tudi obnašati. V primeru, da študent po svoji krivdi ne izpolnjuje obveznosti in dolžnosti ter sklepov, ki so določeni v predpisih in aktih članice ali univerze, na Univerzi v Ljubljani vodijo postopke in izrekajo ukrepe zaradi kršitev in neizpolnjevanja obveznosti študenta. Postopke obravnavajo študentske komisije, ki se delijo na I. in II. stopnjo. Kršitve se obravnavajo kot hujše in lažje kršitve.

Slika 5: Primeri in pregledi lažjih in hujših kršitev obveznosti študentov

Za kršitve dolžnosti in obveznosti se študentu lahko izreče en od naslednjih disciplinskih ukrepov:

- ⇒ opomin,
- ⇒ ukor,
- ⇒ začasna izključitev z univerze.

Status študenta preneha če:

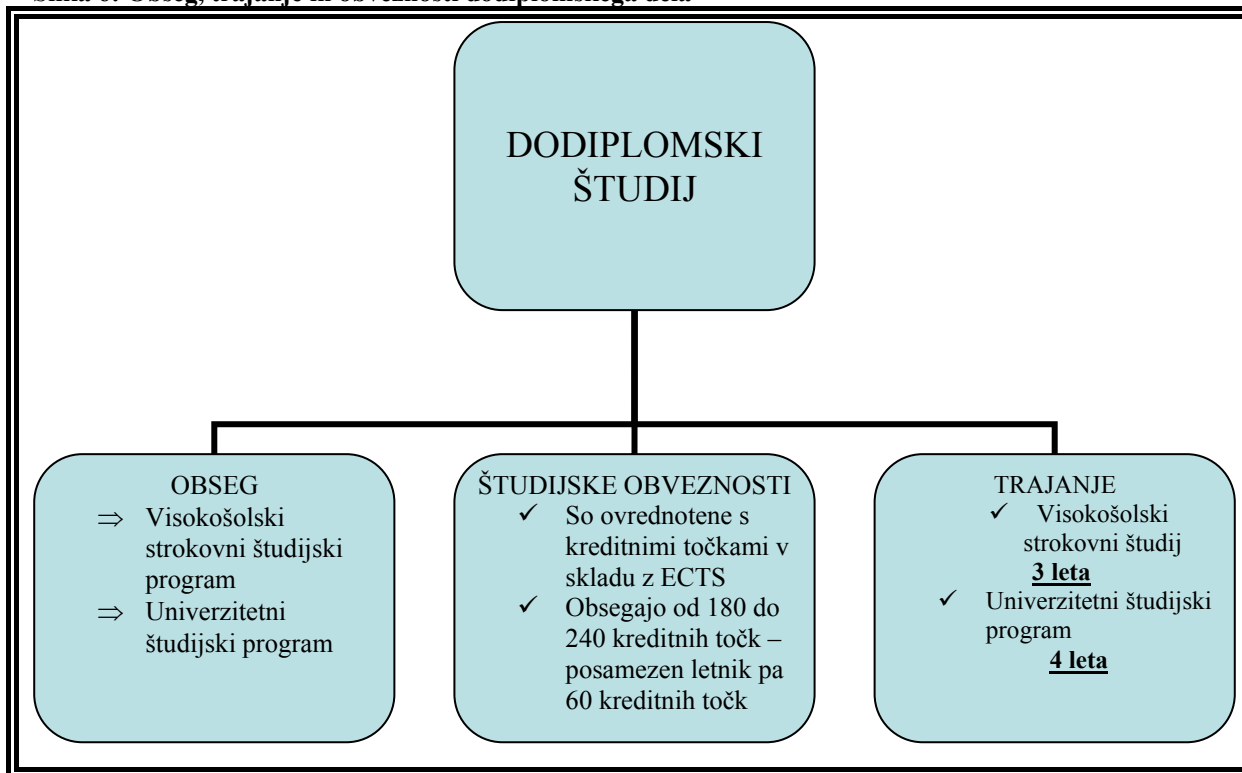
- ⇒ uspešno končamo študij,
- ⇒ se izpišemo,
- ⇒ se ne vpišemo v višji ali isti letnik,
- ⇒ je študent izključen z univerze,
- ⇒ mu poteče absolventski staž.

3.1.4 Dodiplomski študij⁴

3.1.4.1 Obseg, trajanje in obveznosti dodiplomskega študija

Dodiplomski študij obsega visokošolski strokovni in univerzitetni študijski program. Študijske obveznosti so ovrednotene s kreditnimi točkami in lahko obsegajo do 240 kreditnih točk. Študij traja 3 ali 4 leta, odvisno od programa.

Slika 6: Obseg, trajanje in obveznosti dodiplomskega dela

⁴ Povzeto po: COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kašipot
BELAK, P. B./ in drugi, 2009. Priročnik za preživetje z Bolonjsko reformo. Kaj? Zakaj? Kako?.
<http://193.2.70.110/Osnova/Predstavitev/P-Dodiplomski.html>

3.1.4.2 Pogoji za vpis

Pogoje za vpis na dodiplomski študij objavi univerza šest mesecev pred začetkom študijskega leta. Kandidat se na razpis v dodiplomske študijske programe prijavi v treh rokih pod pogoji, ki so navedeni v razpisu. Na dodiplomske študijske programe se lahko vpiše:

⇒ univerzitetni študijski program:

1. kdor je opravil maturo,
2. kdor je opravil poklicno maturo po ustreznem programu za pridobitev srednje strokovne izobrazbe z istega področja ter izpit iz enega maturitetnega predmeta;

⇒ visokošolski študijski program:

1. kdor je opravil maturo,
2. kdor je opravil poklicno maturo,
3. kdor je opravil zaključni izpit;

⇒ nekateri študijski programi od kandidata zahtevajo posebno nadarjenost ali psihofizične sposobnosti, ki jih univerza prav tako določi v pogojih za vpis.

V Sloveniji je omogočen tudi izredni študij. Redni in izredni študij se z vidika obveznosti ne razlikujeta, saj Zakon o visokem šolstvu izenačuje redne in izredne študente. Izredni študent ima enake pravice in obveznosti kot redni študent. Status študenta se pridobi z rednim vpisom na višješolski strokovni študij ali univerzitetni študij, ne glede na to ali gre za redni ali izredni študij.

Pogoj, da morajo imeti osebe, ki se vpisujejo na izredni študij sklenjeno delovno razmerje, ni več v veljavi.

Kljub temu da obstajajo enake pravice, se redni in izredni študentje med seboj razlikujejo, ampak fakultete med njimi ne smejo delati razlik.

Razlike se kažejo predvsem v tehničnih vidikih:

- ⇒ izredni študenti morajo plačevati študij oz. šolnino, urniki predavanj in vaj so na večini fakultet različni za izredne študente,
- ⇒ izredni študenti so poleg študija še zaposleni, zato so vaje in urniki predavanj časovno prilagojeni študentom,
- ⇒ v vsakem študijskem letu so organizirana predavanja za vse predmete (ta predavanja so ločena od predavanj rednega študija, predavanja se večinoma izvajajo ob koncu tedna),
- ⇒ izpitni roki in merila so za vse študente (redni, izredni) enotni,
- ⇒ razlika pri izrednem študiju pri opravljanju izpitov je le v tem, da je pogoj plačana šolnina (šolnino izredni študentje plačajo na začetku za obdobje enega študijskega leta).

Razloge, zaradi katerih se posamezniki vpisujejo na izredne študije, gre iskati predvsem v tem:

- ⇒ da kandidat ni bil sprejet na redni študij zaradi omejitev in ima za redni študij premalo točk,
- ⇒ da so drugi poleg študija še zaposleni in jim način izrednega študija ustreza.

Oblika izrednega študija je tudi študij na daljavo.

3.1.4.3 Študij na daljavo⁵

Študij na daljavo je ena izmed možnih oblik študija, njegove značilnosti pa so:

1. poteka prek spleta in je spletno podprt,
2. izvaja se v virtualnem učnem okolju v kombinaciji s študijskimi srečanji v študijskih središčih,
3. študentje dobijo gradivo, navodila za delo in vse informacije prek spleta in spletnih strani,
4. študij na daljavo je namenjen predvsem ljudem, ki želijo združiti poklicno kariero, družino, interesne dejavnosti in študij,
5. študent študira sam doma, prav tako si razporeja čas in ritem učenja,
6. pri študiju na daljavo ga usmerja mentor,
7. izpiti se opravljajo v študijskih središčih,
8. pogoj za dokončanje študijskega programa so opravljene vse obveznosti študenta in
9. študent ima med študijem ustrezno pedagoško, tehnično in administrativno podporo.

⁵ Povzeto po: <http://www.doba.si/>
<http://www.ess.gov.si/>

3.1.5 Podiplomski študij⁶

Prav tako kot dodiplomski študiji se podiplomski študijski programi uvajajo postopoma. V letu 2005/2006 so bili razpisani prvi prenovljeni študijski programi, najpozneje pa morajo biti razpisani do študijskega leta 2009/2010. Vse do takrat se bodo na vseh slovenskih univerzah izvajali stari študijski programi.

V razpisu za vpis na podiplomski študij so objavljeni tudi:

- ⇒ specialistični študijski programi,
- ⇒ magistrski študijski programi,
- ⇒ doktorski študijski programi.

Vsak program ima določene pogoje za vpis. To so:

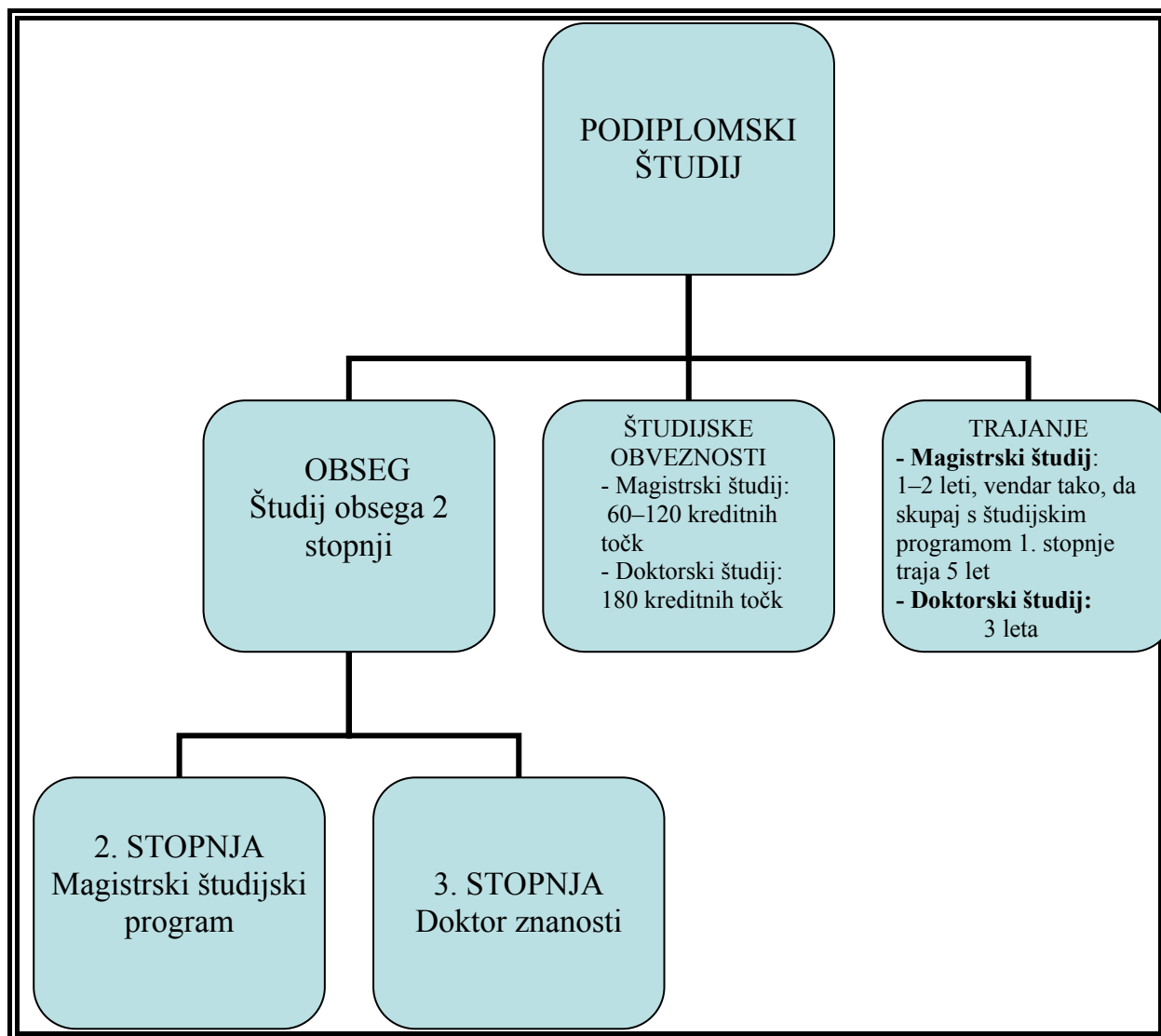
- v magistrski študijski program se lahko vpiše:
 - kdor je dokončal študijski program prve stopnje z ustreznih strokovnih področij,
 - kdor je končal program prve stopnje z drugih strokovnih področij, če je pred vpisom opravil študijske obveznosti, ki so bistvene za nadaljevanje študija,
 - diplomant visokošolskih strokovnih programov, ki je dokončal študij prve stopnje z ustreznih strokovnih področij,
 - diplomant visokošolskih strokovnih programov, ki je dokončal študij prve stopnje z drugih strokovnih področij in je opravil dodatne obveznosti v obsegu od 10 do 60 kreditnih točk;
- v doktorski študijski program se lahko vpiše:
 - kdor je opravil študijski program druge stopnje,
 - kdor je končal študijski program, ki je urejen z direktivami EU, če je ovrednoten s 300 kreditnimi točkami.

⁶ Povzeto po: COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kažipot
BELAK, P. B./ in drugi, 2009. Priročnik za preživetje z Bolonjsko reformo. Kaj? Zakaj? Kako?.
http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/znanost_in_visoko_solstvo/visoko_solstvo/dejavno_st_visokega_solstva/podiplomski_studij/

3.1.5.1 Obseg, trajanje in obveznosti podiplomskega študija

Podiplomski študij obsega magistrski študijski program in doktorat znanosti in traja do 3 leta.

Slika 7: Obseg, trajanje in obveznosti podiplomskega študija

3.1.6 Štipendije⁷

Študentsko življenje je precej drago. Študentje si ne morejo privoščiti vsake modne novosti in verjetno marsikateri študent sem in tja zaradi finančne stiske izpusti kakšno zabavo. Štipendija je oblika finančne pomoči, dodeljena posameznikom za potrebe njihovega izobraževanja – na diplomskem, dodiplomskem, doktorskem nivoju, raziskovalnih programov ... Dodelitev štipendije temelji na akademskem uspehu ali posebnih dosežkih na različnih področjih (umetnost, šport ...), socialnem statusu ali pripadnosti društvu ali etnični skupini.

Štipendija je lahko:

1. celostna – zajema stroške šolnine, študijskega gradiva, stanovanja, prehrane in druge osebne izdatke,
2. delna – krije le nekatere stroške.

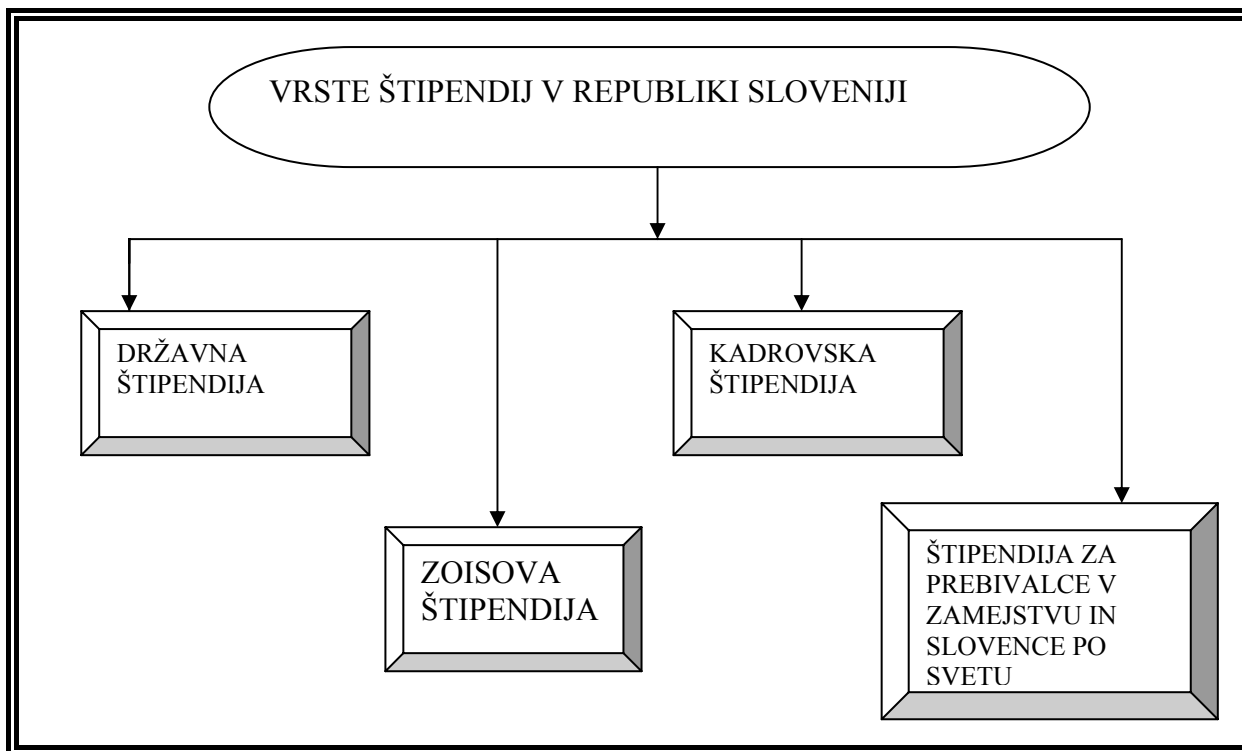
Štipendije dodeljujejo:

1. izobraževalne institucije – fakultete, univerze ...
2. nacionalna vlada – ministrstvo, občine, mesta ...
3. mednarodne organizacije,
4. fundacije,
5. privatna podjetja,
6. privatni donatorji.

V letu 2008 je prišlo na področju štipendiranja do sprememb in velja nova ureditev, ki jo ureja zakon (Ur. l. RS št. 59/2007). V Republiki Sloveniji je možno pridobiti različne vrste štipendij.

⁷ Povzeto po: http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/
COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kažipot
REKIČ, M./ in drugi, 2008. Posebna izdaja revije Študent »Bruc po brucu«, Nevtron&Compani

Slika 8: Vrste štipendij v Republiki Sloveniji

- **Državna štipendija**

Višina državne štipendije brez dodatkov znaša 36 € za dijaka in 54 € za študenta. Osnovni državni štipendiji se dodelijo naslednji dodatki:

1. dodatek glede na dohodek v družini štipendista,
2. dodatek za vrsto in področje izobraževanja,
3. dodatek za učni oziroma študijski uspeh,
4. dodatek za izobraževanje zunaj stalnega prebivališča,
5. dodatek za štipendiste s posebnimi potrebami.

Štipendija z vsemi dodatki ne sme presegati minimalne plače.

Državne štipendije se dodelijo upravičencem, pri katerih mesečni dohodek na družinskega člana v preteklem koledarskem letu ne presega 60 % minimalne plače (3.807,27 € za šolsko leto 2008/09) v istem obdobju za tiste upravičence, ki se šolajo ali študirajo v kraju svojega stalnega prebivališča, in od 60 % do 65 % (do 4.124,54 € za šol. leto 2008/09) minimalne plače za tiste upravičence, ki se šolajo ali študirajo izven kraja svojega stalnega prebivališča.

- **Zoisova štipendija**

Osnovna Zoisova štipendija brez dodatkov znaša 94 € za študenta, če pa se štipendist izobražuje v tujini, znaša Zoisova štipendija brez dodatkov 122 € za dijaka in 188 € za študenta. Dodatki, ki sodijo k Zoisovi štipendiji, so naslednji:

1. dodatek glede na dohodek v družini štipendista,
2. dodatek za vrsto in področje izobraževanja,
3. dodatek za učni oziroma študijski uspeh,
4. dodatek za izobraževanje zunaj stalnega prebivališča,
5. dodatek za štipendiste s posebnimi potrebami.

Zoisovo štipendijo lahko pridobijo tisti, ki ob prvem vpisu v prvi letnik višješolskega ali visokošolskega izobraževanja oziroma ob prvem vpisu na prvo, drugo ali tretjo stopnjo izobraževanja niso starejši od 26 let in:

- hkrati ne prejemajo katere od drugih vrst štipendij (državna, kadrovska, štipendija za Slovence v zamejstvu in Slovence po svetu),
- ne prejemajo štipendije ali drugih prejemkov za izobraževanje po drugih predpisih,
- niso v delovnem razmerju oziroma ne opravljajo samostojno registrirane dejavnosti,
- niso vpisani v evidenco brezposelnih oseb pri Zavodu Republike Slovenije za zaposlovanje.

Zoisovo štipendijo lahko pridobi študent, ki:

- ima v višješolskem ali visokošolskem izobraževanju povprečno oceno najmanj 8,5 ali več,
- je glede na povprečno oceno uvrščen med najboljših 5 % študentov v svoji generaciji,
- je dosegel izjemne dosežke na posameznem področju družbenega življenja ne glede na letnik šolanja.

Za posebne dosežke na posameznem področju družbenega življenja se štejejo:

- najvišja mesta na državnem tekmovanju,
- priznanja za najboljše raziskovalne naloge,
- udeležba na mednarodnih tekmovanjih in državnih tekmovanjih na področju znanstvenoraziskovalne dejavnosti, razvojne dejavnosti, umetnosti in športa,
- nagrajeno znanstvenoraziskovalno, razvojno ali umetniško delo na državnih ali mednarodni ravni,
- objava znanstvenoraziskovalne naloge v strokovnih revijah ali zborniku,
- drugi izjemni dosežki.

- **Kadrovske štipendije**

Kadrovske štipendije dodeljujejo delodajalci upravičencem, ki izpolnjujejo splošne pogoje po Zakonu o štipendiranju, razen starostnega pogoja in pogoje, določene v splošnih aktih delodajalca. Kadrovske štipendije so urejene s pogodbo o štipendiranju, ki jo skleneta štipenditor – delodajalec in štipendist.

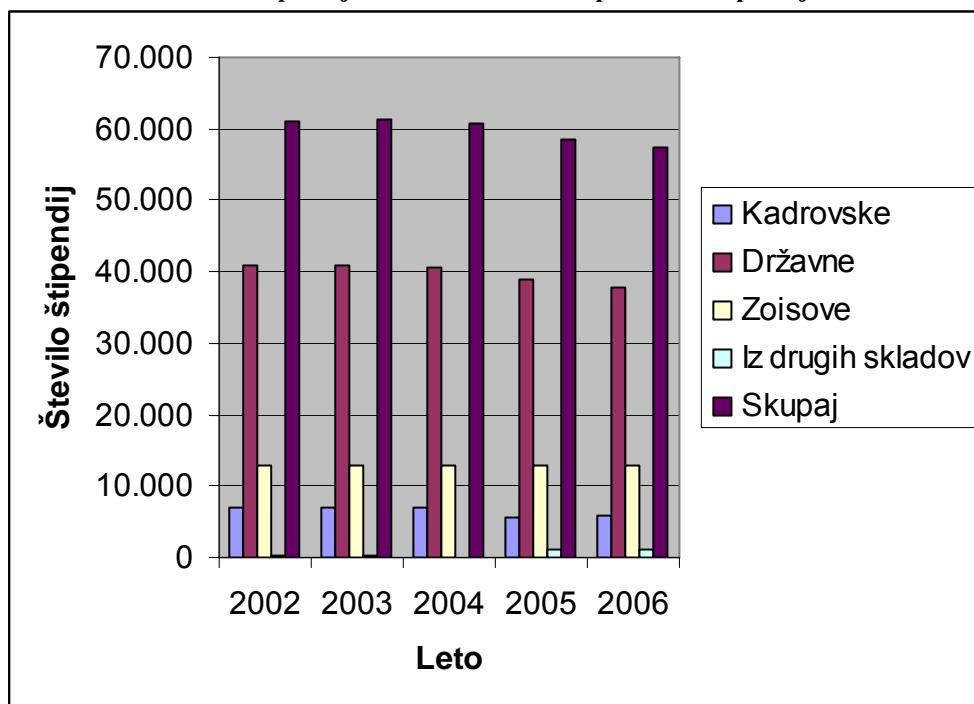
Kadrovska štipendija ne sme biti nižja od državne štipendije, določene v prvem odstavku 14. člena Zakona o štipendiranju (državna štipendija brez dodatkov znaša 36 € za dijaka in 54 € za študenta).

- **Štipendije za prebivalce v zamejstvu in prebivalce po svetu**

Javni sklad vsako leto objavi razpis, na katerega se lahko prijavijo kandidati, ki bodo vpisani na dodiplomski študij na javno veljavni izobraževalni ustanovi in javno veljavnem izobraževalnem programu v Republiki Sloveniji za čas celotnega študija. Štipendija je namenjena pokritju življenjskih in študijskih stroškov zamejskih študentov in potomcev slovenskih izseljencev po svetu.

Po podatkih Statističnega urada Slovenije delež štipendij pada. Konec leta 2006 je v Sloveniji prejelo štipendije več kot 57.000 dijakov in študentov, kar pa je za 3,27 % manj kot leta 2000, ko je štipendijo prejelo 59.368 dijakov in študentov. V letu 2000/2001 je bilo v srednje šole in v terciarno izobraževanje vpisanih okoli 196.000 dijakov in študentov, štipendijo pa je prejelo nekaj manj kot 60.000, kar predstavlja tretjino vseh vpisanih dijakov in študentov. Iz leta v leto je delež padal; tako je v šolskem letu 2005/2006 štipendijo prejela le še dobra četrtnina vseh vpisanih dijakov in študentov.

Graf 1: Prikaz števila štipendij od leta 2000 do 2006 po vrstah štipendije

Vir: (http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2140), 4. 3. 2009

3.1.7 Bivanje v času študija⁸

Študentje lahko v času študija bivajo v:

- študentskih domovih,
- dijaških domovih,
- pri zasebnikih s subvencijo,
- v sobi na prostem trgu.

Večina študentov si želi dobiti sobo v študentskem domu, saj je najemnina dokaj nizka, dom je ponavadi blizu fakultete, v njem pa biva veliko zanimivih ljudi in je organiziranih veliko dobrih zabav.

Dejstvo je, da študentskih domov ni dovolj, cene sob oz. stanovanj pa dosegajo astronomske višine. Cene se občutno povečajo ob začetku študijskega procesa, saj je takrat iskalcev sob ogromno. Lastniki sob lahko od že tako »osiromašenega« študentskega računa zaslužijo za enoposteljno sobo, veliko 12 kvadratnih metrov, tudi preko 200 €.

Oderuške najemnine in ob tem še omejeni pogoji kakovosti bivanja ne govorijo v prid dostopnosti študija. Podatki o spremembah o številu ležišč govorijo v prid študentom, saj se je število ležišč v zadnjih štirih letih povečalo za 8,4 %.

Vseh ležišč, ki so bila namenjena študentom, je bilo v letu 2008/2009 po vsej Sloveniji 16.011. Od tega je bilo v študentskih domovih na razpolago 10.313 ležišč, kar predstavlja 64,4-odstotni delež vseh razpoložljivih ležišč za študente. Po regijah je na voljo naslednje število ležišč:

- Ljubljana – 7.439 ležišč,
- Maribor – 2.432 ležišč,
- Kranj – 314 ležišč,
- Koper – 128 ležišč.

Vir: (<http://www.studentska-org.si/files/2006-02-profil-studentov-2005.pdf>), 12. 12. 2008
(<http://www.stud-dom-lj.si/si/domovi/stroski/>), 12. 12. 2008

⁸ Povzeto po: <http://www.spekteronline.net/clanek.asp?id=550>
http://www.kanalmladih.com/v3_default.asp?l1=1&l2=1&l3=&l4=&vec=nasveti&id=1044
COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kažipot
REKIČ, M./ in drugi, 2008. Posebna izdaja revije Študent »Bruc po brucu«, Nevtron&Compani

Graf 2: Število študentskih ležišč v odstotkih za šolsko leto 2008/09

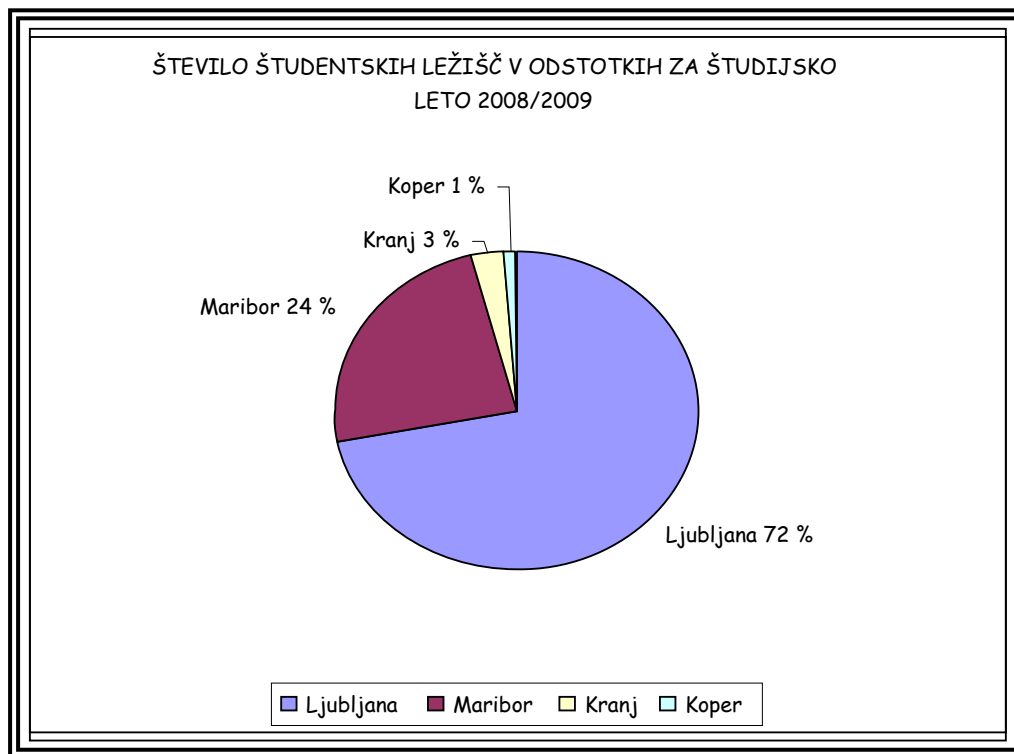

Tabela 3: Mesečni stroški študenta, ki biva v študentskem domu, in študenta, ki biva na prostem trgu

STROŠKI na mesec	v študentskem domu	na prostem trgu
Plačilo stanovanja + stroški	80 €	200 € + 80 €
Plačilo mesečne vozovnice	20 €	20 €
Boni za prehrano	70 €	70 €
Dodatni obvezni stroški (osebna higiena, študijska literatura in pripomočki, šolnina ...)	50 €	50 €
SKUPAJ	220 €	420 €

Študent ima še druge stroške, ki so neobvezni, vendar pa spadajo v študijske dejavnosti.

NEOBVEZNI DODATNI STROŠKI	
Tečaj tujih jezikov	115–140 €
Tečaj računalništva	129–139 €
Tečaj plesa	60 €
Športne dejavnosti (fitnes, profesionalno treniranje ...)	100 €
Tečaj šole risanja	139 €
Tečaj ličenja	36–50€

Vir: (www.svetovalnica.com, <http://www.dostop.si/kamrica.aspx>), 18. 1. 2009

3.1.8 Študentsko delo⁹

»Vedno brez denarja!«, bi se verjetno glasil odgovor vsakega študenta, ki bi mu zastavili vprašanje o njegovem finančnem stanju. Prav zato si velika večina študentov ob študiju poišče še delo prek študentskih servisov.

Zasluzek pa ni edini razlog, zaradi katerega bi vsak študent naj opravljal študentsko delo. Vsaka izkušnja, ki jo dosežemo v življenju, je pomembna. Pozneje lahko delovne izkušnje, ki si jih je kot študent pridobil prek študentskega servisa, vključi v življenjepis, ko išče službo.

Nekateri menijo, da dela, ki so ponujena prek študentskega servisa nimajo prave veljave. Dela, ki jih ponavadi ponujajo na trgu študentu, so ponavadi strežba in druga »nezaželena« opravila, ki večinoma ne štejejo kot relevantne delovne izkušnje. Vendar pa je velika možnost, da bo kasneje prav to delo prepričalo delodajalca, da je študent pripravljen za timsko delo in delo s strankami. Tudi gledano z vidika študenta je dobro, da poskusi z delom, saj bo tako spoznal, ali mu izbrani poklic dejansko ustreza.

Študentje po končanem študiju nimajo dovolj primerljivih delovnih izkušenj, ki jih potencialni delodajalec zahteva (časopis dnevnik, televizija – poročila). Vedno več je podjetij, ki kot zadostne delovne izkušnje upoštevajo tudi študentsko delo prek študentskih servisov v primerljivih podjetjih in na primerljivih delovnih mestih.

Problem, ki ga lahko zasledimo v medijih, je, da na naših fakultetah sistem obveznih praks ni najbolj urejen, onemogoča, da bi v času študija sploh lahko študent preveril:

- ⇒ ali mu določen poklic ustreza ali ne,
- ⇒ kakšna znanja so poleg teoretičnih še potrebna za opravljanje določenega poklica.

V tujini imajo študentje dosti več možnosti, da spoznajo svoje bodoče delo preko obveznih praktičnih izobraževanj kot pri nas. Študentom v tujini je omogočeno spoznati poklic, ki ga bodo opravljali vse življenje, in kar je najbolj pomembno, spoznati, ali je to ta pravi poklic.

S pomanjkanjem praktičnih znanj se v Sloveniji srečujejo predvsem študenti pedagoških, ekonomskih, tehničnih smeri in pravniki.

Iz podatkov, ki smo jih pridobili na portalu e-študentskega servisa, je razvidno, da dela prek študentskih servisov visok odstotek študentske populacije. Natančnih podatkov žal nismo mogli pridobiti, ker to ni realna ocena, predvsem zaradi tega, ker je na posameznih študentskih servisih včlanjenih veliko študentov in dijakov (nekateri so včlanjeni v več študentskih servisih). Pri tem je težko ugotoviti, koliko članov dejansko aktivno dela in koliko jih napotnico »posoja«.

⁹ Povzeto po:

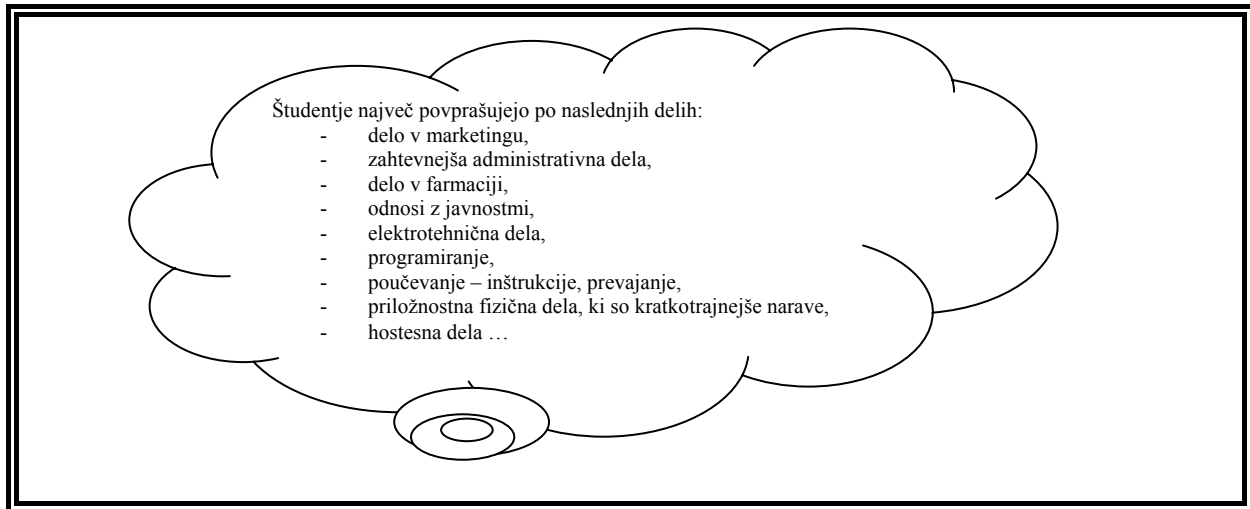
<http://www.studentski-servis.com/Studenti/Delo/Prosta-dela?gclid=CMPjrPO4sZkCFQQ9ZgodwAyr8A>

COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kašipot

REKIČ, M./ in drugi, 2008. Posebna izdaja revije Študent »Bruc po brucu«, Nevtron&Compani

Po podatkih Ministrstva za finance je v letu 2007 delalo 161.228 študentov. Koliko dela so dejansko opravili študentje in koliko delodajalci izrabijo možnosti, ki jih ponuja študentsko delo, pa je skoraj nemogoče razbrati.

Slika 9 : Povpraševanje študentov po vrstah del

Vir: (<http://www.studentski-servis.com/>), 9. 1. 2009

Večinoma se fantje odločajo za kratkotrajna fizična dela, dekleta pa za anketiranje in promocije; obenem so ta dela tudi najbolj plačana. Njihova slabost je, da ne predstavljajo pomembnejših delovnih referenc.

Za konec tega poglavja bi radi povedali, kar je verjetno najbolj pomembno za vsakega študenta – koliko lahko študent zasluži, da mu ne bo treba plačati dohodnine?

Z noveliranjem Zakona o dohodnini je bil zgornji cenzus ukinjen, tako da delo preko študentskega servisa ni omejeno. Za uveljavitev posebne osebne olajšave sta od leta 2007 pomembna samo dva pogoja:

- status študenta,
- starost študenta.

To pomeni, da študent lahko zasluži, kolikor želi, vendar pa se mora zavedati, da večji zaslužek prinese višji znesek za plačilo dohodnine.

1. 1. 2008 je vstopil v veljavo Pravilnik o določitvi olajšav in lestvice za odmero dohodnine za leto 2008 (Ur. l. RS, št. 119/07). Skladno z omenjenim pravilnikom se je povišala splošna in osebna olajšava za študente, ki v letu 2009 znaša 3.051,35 EUR (v letu 2007 je bila priznana olajšava v višini 2.800,00 EUR, v letu 2008 pa je bila višina 2.959,60 EUR).

Slika 10: Primerjava priznane višine olajšave od leta 2007 do leta 2009

LETO 2007	LETO 2008	LETO 2009
<p>– ČE ŠTUDENTA PRIJAVIJO KOT VZDRŽEVANEGA DRUŽINSKEGA ČLANA, NEOBDAVLJIVA STOPNJA ZNAŠA</p> <p>2.800 EUR;</p> <p>– ČE ŠTUDENT SAM UVELJAVLJA DOHODNINO, JE NEOBDAVLJIVA STOPNJA 1-KRAT VIŠJA –</p> <p>5.600 EUR.</p>	<p>– ČE ŠTUDENTA PRIJAVIJO KOT VZDRŽEVANEGA DRUŽINSKEGA ČLANA, NEOBDAVLJIVA STOPNJA ZNAŠA</p> <p>3.288,44 EUR;</p> <p>– ČE ŠTUDENT SAM UVELJAVLJA DOHODNINO, JE NEOBDAVLJIVA STOPNJA 1-KRAT VIŠJA –</p> <p>6.576,89 EUR.</p>	<p>– ČE ŠTUDENTA PRIJAVIJO KOT VZDRŽEVANEGA DRUŽINSKEGA ČLANA, NEOBDAVLJIVA STOPNJA ZNAŠA</p> <p>3.051,35 EUR;</p> <p>– ČE ŠTUDENT SAM UVELJAVLJA DOHODNINO, JE NEOBDAVLJIVA STOPNJA 1-KRAT VIŠJA –</p> <p>6.102,70 EUR.</p>

Opazimo lahko, da se je neobdavčljiva stopnja med letoma 2007 in 2008 povišala za 488 EUR, leta 2009 pa se je v primerjavi z letom 2008 zopet zmanjšala.

Prav tako se po zakonu akontacija ne odreja za izplačila do vključno 400 EUR, če oseba, ki je zaposlena prek študentskega servisa, izpolnjuje pogoje za posebno olajšavo. Če jih ne izpolnjuje ali če je izplačilo višje, je akontacija 25 %.

3.2 Delo

3.2.1 Zaposlenost med mladimi¹⁰

Stopnja zaposlenosti med mladimi je ponavadi nižja kot v celotni populaciji, predvsem zaradi vpletenosti v izobraževalni sistem. Stopnja zaposlenosti med mladimi od 15. do 24. leta je padla s 36,8 % v letih 2004 in 2005 na 36,0 % v drugem četrtletju 2006, kar je skorajda za polovico manj kot pri populaciji od 15. do 64. leta, kjer je stopnja 64,3 %.

Najvišje stopnje zaposlenosti imajo:

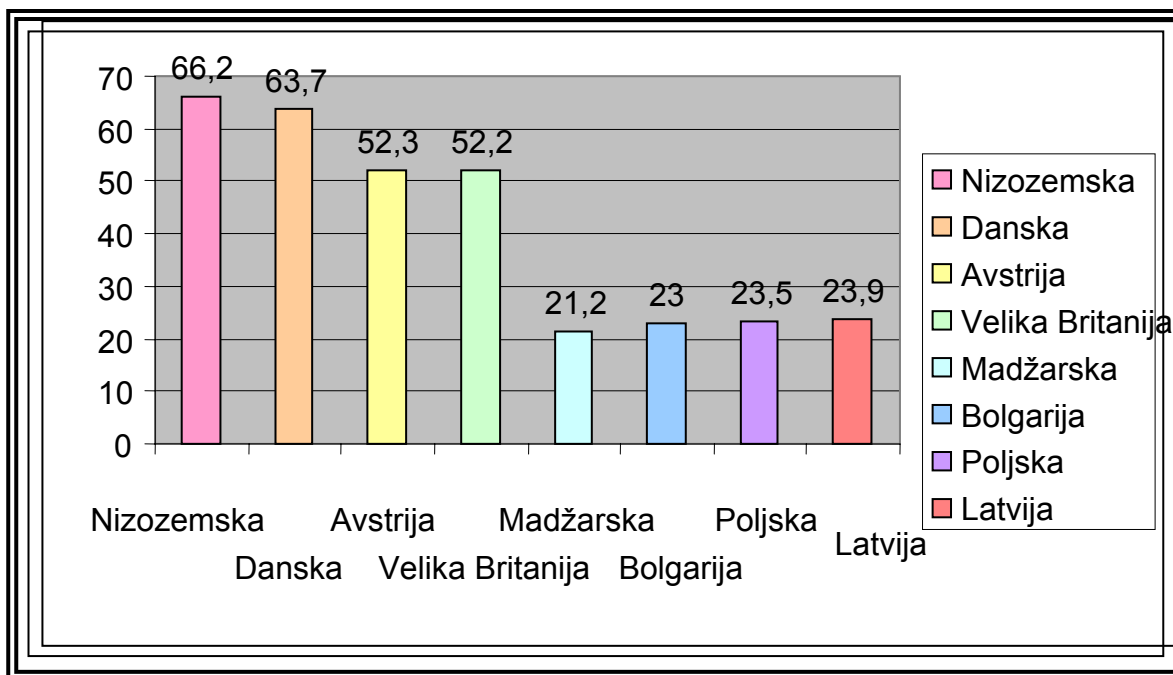
Nizozemska – 66,2 %,
 Danska – 63,7 %,
 Avstrija – 52,3 %,
 Velika Britanija – 52,2 %.

¹⁰ Povzeto po <http://www.ess.gov.si>
http://www.stat.si/publikacije/pub_prva.asp

Najnižjo stopnjo zaposlenosti imajo:

Madžarska – 21,2 %,
Bolgarija – 23,0 %,
Poljska – 23,5 %,
Latvija – 23,9 %.

Graf 3: Prikaz zaposlenosti med mladimi v različnih državah Evrope

V svetovnem merilu je stopnja zaposlenosti mladih kot delež celotne populacije mladih padla z 51,6 % leta 1995 na 47,3 % leta 2005. V absolutnem smislu je med leti 1995 in 2005 število aktivnih mladih, to je zaposlenih in brezposelnih mladih, naraslo s 602 milijona na 633 milijonov. Do leta 2015 naj bi ta populacija zrasla še za nadaljnjih 24 milijonov.

3.2.2 Delo v državah Evropske unije¹¹

Slovenski državljani imajo prost dostop do trga dela in lahko pod enakopravnimi pogoji kandidirajo na prosta delovna mesta v državah članicah Evropske unije, ki so se pridružile Uniji s 1. 5. 2004, to so Estonija, Latvija, Litva, Poljska, Slovaška, Češka, Madžarska, Ciper in Malta, med ostalimi članicami Evropske unije oziroma Evropskega gospodarskega prostora pa v Irski, Veliki Britaniji, Švedski, Španiji, Portugalski, Grčiji, Finski, Islandiji, Luksemburgu, Nizozemski, Italiji in Franciji.

Od začetka leta 2007 sta članici Evropske unije tudi Romunija in Bolgarija. Za zaposlitev v teh državah slovenski državljani ne potrebujejo delovnega dovoljenja. Za zaposlitev na Malti je sicer delovno dovoljenje potrebno pridobiti, vendar se le-ta izdaja avtomatično.

¹¹ Povzeto po <http://www.ess.gov.si/slo/Eures/ZaposlovanjeVTujini/ZaposlovanjeVTujini.htm>

Slovenski državljani nimajo prostega dostopa do trga dela v naslednjih državah članicah, ki uveljavljajo t. i. prehodno obdobje na področju prostega pretoka delavcev: Avstrija, Nemčija, Belgija, Lihtenštajn, Danska in Norveška. Ker te države še niso odprle trga dela za slovenske državljane, je za zaposlitev v teh državah praviloma potrebno pridobiti delovno dovoljenje, skladno z nacionalno zakonodajo posamezne države. Tudi te države članice naj bi si prizadevale, da članicam, ki so se priključile Evropski Uniji leta 2004, olajšajo dostop do trga dela, zlasti pri poklicih, ki jih v posamezni članici primanjkuje. Zato je v nekaterih državah pri teh poklicih delovno dovoljenje lažje pridobiti. Na Danskem slovenski državljani ne potrebujejo delovnega dovoljenja, če dobijo zaposlitev pri delodajalcu, ki ima sklenjeno kolektivno pogodbo. Takih delodajalcev je 80 %. Danska je torej odprla 80 % trga dela za slovenske in druge državljane iz držav EU.

3.2.3 Delo tujcev¹²

Zaposlitev ali delo tujca v Sloveniji je možno le, v kolikor predhodno pridobi delovno dovoljenje ali drugo ustrezno dovoljenje, ki nadomešča delovno dovoljenje. Delovno dovoljenje ni potrebno le v primeru, če tako določa zakon ali mednarodna pogodba.

Delovno dovoljenje se praviloma izdaja na vlogo delodajalca, temeljni pogoj za izdajo dovoljenja pa je trenutna situacija na trgu dela oziroma pomanjkanje ustreznih domačih kandidatov .

Delovno dovoljenje omogoča tujcem delo oziroma zaposlitev in je podlaga za pridobitev dovoljenja za prebivanje, ki je posebno dovoljenje in ga izdajajo slovenska diplomatska konzularna predstavništva oziroma upravne enote v RS.

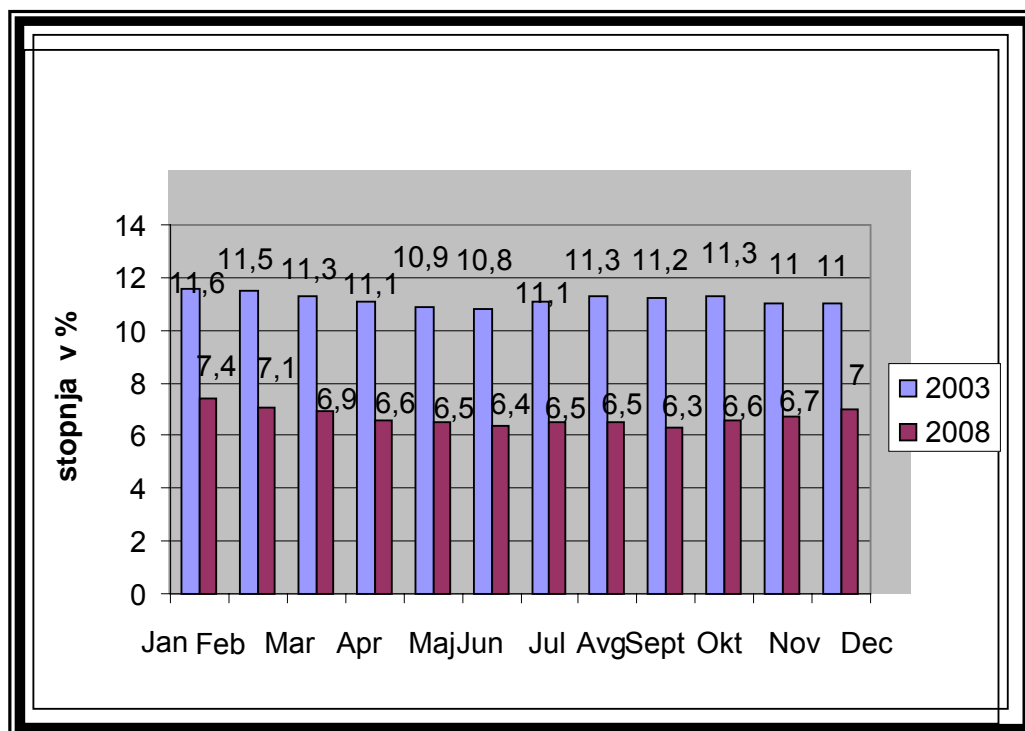
¹² Povzeto po <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Tujci/Tujci.htm>
<http://www.stat.si/>

Tabela 4: Mesečne stopnje registrirane brezposelnosti v RS

Mesec	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Januar	11,6	11,3	10,4	10,5	8,7	7,4
Februar	11,5	11,2	10,3	10,4	8,4	7,1
Marec	11,3	11,1	10,2	10,1	8,1	6,9
April	11,1	10,7	10,2	9,9	7,9	6,6
Maj	10,9	10,5	9,9	9,6	7,7	6,5
Junij	10,8	10,2	9,8	9,3	7,5	6,4
Julij	11,1	10,3	10,1	9,4	7,6	6,5
Avgust	11,3	10,3	10,0	9,1	7,4	6,5
September	11,2	10,3	10,0	8,8	7,2	6,3
Oktober	11,3	10,5	10,3	8,9	7,4	6,6
November	11,0	10,3	10,3	8,6	7,3	6,7
December	11,0	10,4	10,2	8,6	7,3	7,0

Vir: (<http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/StopnjaBrezposel.htm>),
15. 3. 2009

Graf 4: Primerjava podatkov iz let 2003 in 2008 po stopnji mesečne brezposelnosti

Konec julija je bilo v Sloveniji prijavljenih 8.096 brezposelnih, ki imajo manj kot 26 let. Pred desetimi leti je delež mladih brez zaposlitve pomenil četrtno vseh brezposelnih, lani se je zmanjšal na 16,4 %, letos znaša 13,2 %.

Vir: (<http://www.preberi.si/content/view/788481/10/#ixzz0AE4mgGMg>), 6. 12. 2008

3.2.4 Iskanje zaposlitve danes¹³

Svetovni trendi na področju kadrovanja delujejo v prid iskalcem dela. Povprečna doba, ki jo iskalec dela preživi na enem delovnem mestu, se krajša. V Sloveniji recimo podatki raziskave Mojega Dela kažejo, da 45 % tržnikov menja delo prej kot v dveh letih.

Tudi na drugih področjih dela ni dosti drugače, povprečna doba zaposlitve je krajša od štirih let in stalno pada (Aleš Zaletel, Kako uspešno iskati zaposlitev?).

Zaposleni menjajo službo zaradi različnih vzrokov. Eden od njih je tudi višina plače. V Sloveniji je razmerje med bruto in neto plačo neugodno, saj so visoki davki na plače. Delavec lahko opravlja delo na različne načine: v rednem delovnem razmerju, prek avtorske ali podjemne pogodbe, če pa ima status študenta, lahko dela prek študentskega servisa, pri tem pa so različno visoke tudi dajatve.

Tabela 5: Lestvica stroškov delodajalcev glede na vrsto pogodbe in vrsto dela ob različnih neto izplačilih delavcu

Izplačilo vseh stroškov delodajalca	Delovno razmerje	Avtorsko delo	Delo prek podjemne pogodbe	Študentsko delo
Neto izplačilo delavcu 500,75 €	717,76 €	646,13 €	849,13 €	578,22 €
Neto izplačilo delavcu 1.001,50 €	1.782,72 €	1.292,26 €	1.695,54 €	1.153,76 €

Vir: (Aleš Zaletel, kako uspešno iskati zaposlitev?)

Probleme pri natančnem beleženju brezposelnosti pa povzroča tudi delo na črno. Za delo na črno šteje opravljanje dejavnosti, če nosilec dejavnosti ne izpolnjuje predpisanih pogojev: ni vpisan v sodni ali kateri drugi register ali pa ne izpolnjuje predpisanih pogojev za opravljanje registrirane dejavnosti.

Za zaposlovanje na črno šteje, če pravna oseba ali samostojni podjetnik, ki izpolnjuje pogoje za opravljanje dejavnosti, z osebo, ki zanjo opravlja določeno delo, ne sklene veljavne

¹³ Povzeto po <http://apl.ess.gov.si/eSvetovanje/VescineIskanjaDela/>
<http://www.stat.si/>

http://www.id.gov.si/si/pogosta_vprasanja_in_odgovori/delovna_razmerja/29_zaposlovanje_in_delo_na_crno/

pogodbe o zaposlitvi oziroma delavca ne prijavi v sistem obveznih socialnih zavarovanj oz. če zaposli tujca ali osebo brez državljanstva v nasprotju s predpisi o zaposlovanju tujcev. (<http://www.ess.gov.si/>, 9. 1. 2009).

Za delo na črno so ponavadi predvidene denarne kazni, ki so precej visoke. Denarne kazni za delo na črno lahko znašajo tudi do 20.000 €, možna pa je tudi prepoved opravljanja dejavnosti oziroma ukrep odvzema predmetov, ki so bili pri delu na črno uporabljeni. Kazen plača nosilec dejavnosti (pravna oseba, samostojni podjetnik), ki plača od 4.172,93 € do 20.864,63 €, in odgovorna oseba, ki plača od 417,29 € do 2.086,46 €. Sankcija za posameznika, ki je omogočil delo dijaku ali študentu brez napotnice, znaša od 417,29 € do 1.877,82 €. (http://www.mojeviro.si/240390/Ali_se_spla%28a_zaposliti_na_%28rno%29), 12. 1. 2009

Ena izmed oblik zaposlitve je tudi individualna pogodba o zaposlitvi, ki ureja pravice delavca na drugačen način kot druge pogodbe.

Po definiciji, ki izhaja iz zakona o delovnih razmerjih, je vsaka fizična oseba, ki je v delovnem razmerju na podlagi sklenjene pogodbe o zaposlitvi, delavec. Delavec je tudi poslovodna oseba, torej oseba, za katero se po korporativni zakonodaji šteje, da je pooblaščen po zakonu o gospodarskih družbah ali po aktih pravne osebe voditi njene posle in tudi zanjo velja, da mora pogodba o zaposlitvi urejati vse pravice in obveznosti.

Kadar poslovodne osebe sklepajo pogodbo o zaposlitvi, se lahko v pogodbi o zaposlitvi drugače uredijo pravice, obveznosti in odgovornosti iz delovnega razmerja, v zvezi s pogoji in omejitvami delovnega razmerja za določen čas, delovnim časom, zagotavljanjem odmorov in počitkov, plačilom za delo, disciplinsko odgovornostjo in prenehanjem pogodbe o zaposlitvi.

Zakon o delovnih razmerjih (ZDR) torej dopušča sklenitev pogodbe o zaposlitvi tudi poslovodnim osebam. V teh pogodbah pa ni vedno najti vseh elementov delovnega razmerja. Dejstvo, da so poslovodne osebe v drugačnem, bistveno manj podrejenem odnosu do delodajalca, zakon o delovnih razmerjih upošteva pri ureditvi njihovega delovnopravnega položaja.

3.2.5 Povračilo stroškov za prevoz na delo in z dela¹⁴

Zakon o delovnih razmerjih (Ur. l. RS, št. 42/2002, v nadaljevanju: ZDR) kot eno izmed pravic, obveznosti in odgovornosti iz delovnega razmerja določa plačilo za delo. Med slednje sodijo tudi povračila stroškov v zvezi z delom. To so povračilo stroškov za prehrano med delom, povračilo stroškov za prevoz na delo in z dela ter povračilo stroškov, ki jih ima delavec pri opravljanju določenih del in nalog na službenem potovanju. Gre za zakonsko pravico, kjer je podana obveznost delodajalca, da delavcu zagotavlja povračilo stroškov za prevoz na delo in z dela. Vendar se v praksi pojavi nemalo vprašanj, saj ZDR na tem področju ni čisto dorečen. Pojavljajo se vprašanja v zvezi s stroški prevoza na delo in z dela v primeru različnih prevoznih možnosti (javni prevoz, različna prevozna sredstva) ter glede

¹⁴ Povzeto po http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=9723#_Toc99772008
<http://www.ess.gov.si/>

na razdaljo med delavčevim domom in delovnim mestom. Tudi vprašanje, kaj narediti v primeru, ko se stroški prevoza povečajo zaradi delavčeve selitve v drug kraj, je še vedno odprto.

3.2.6 Nasveti za ohranitev delovnega mesta v času recesije

V času recesije je zgornje vprašanje še posebej pereče. Delo je težje ohraniti, še težje pa ga je najti, zato smo na kratko predstavili, kako ohraniti delovno mesto v težkih časih.

- **Spremljajte dogajanje v podjetju**

Imejte napeta ušesa in bodite pozorni na govorice in stanje v podjetju. Če slišite, da podjetje posluje negospodarno, naj bo to signal, na podlagi katerega se boste bolje pozanimali o situaciji.

- **Ne zapravljajte po nepotrebnem**

Vsa večja posojila odplačujte redno, poleg tega pa poskrbite tudi za svoj osebni denarni sklad, ki vam bo prišel prav takrat, ko bo nastala kriza ali v primeru, da izgubite službo. Zato z odplačili dolgov ne odlašajte in se raje odpovejte npr. novemu avtu za ceno čistejših računov.

- **Bodite ponosni na svoje delovno mesto**

Čeprav imate še vedno višje cilje, pokažite nadrejenim, da cenite svoje delovno mesto in da ga z veseljem opravljate.

- **Posodablajte svoj življenjepis**

Vedno imejte pripravljen življenjepis, ki odraža vaše trenutno stanje. Poskrbite, da boste dopisali vse vaše nove izkušnje, znanje, izobrazbo in poslovne dosežke.

(<http://www.dormeo.net>), 23. 1. 2009

4 RAZPRAVA

V raziskovalni nalogi smo najprej opravili intervju, s katerim smo želeli ugotoviti, katerih kadrov na trgu najbolj primanjkuje, kakšna je možnost napredovanja v podjetju, prek katerih organizacij zaposlujejo novo delovno silo itd. Nato smo razdelili še anketo, s katero smo želeli ugotoviti, kakšen je delež mladih, ki se bodo po končani maturi odločili za študij oziroma za zaposlitev, kdo vpliva na njihovo odločitev, kam po maturi itd.

a) Analiza intervjuja

Med izdelovanjem naše raziskovalne naloge smo se odločili, da bomo naredili krajšo primerjavo med podjetji v SAŠA regiji. Intervju smo poslali podjetjem, ki smo jih ob koncu leta 2008 na Zaposlitvenem sejmu v Velenju seznanili z našim delom. Intervju smo poslali desetim podjetjem, od katerih pa sta odgovorili le dve podjetji, in sicer BSH Nazarje in podjetje Spar.

1. Kakšne kadre zaposlujete in kakšno izobrazbo morajo imeti?

<u>BSH</u> : V podjetju BSH zaposlujejo predvsem kadre s strojno, elektro in ekonomsko izobrazbo.

<u>SPAR</u> : v podjetju Spar zaposlujejo prodajalce, blagovne manipulante, blagajnike, mesarje, imeti pa morajo IV. stopnjo izobrazbe.

2. Katerih kadrov na trgu primanjkuje?

<u>BSH</u> : V podjetju BSH najbolj primanjkuje kadra s strojno in univerzitetno izobrazbo (od V. stopnje do VII. stopnje)
--

<u>SPAR</u> : V podjetju Spar primanjkuje oseb s poklicem mesar in prodajalec.
--

3. Koliko jih zaposlite prek Zavoda za zaposlovanje in ali zaposlujete študente prek študentskega servisa?

<u>BSH</u> : V BSH Nazarje zaposlujejo prek Zavoda za zaposlovanje predvsem delavce v proizvodnji, to pa so predvsem delavci brez poklica. Študentsko delo opravljajo študentje v času od julija do septembra, po potrebi pa jim omogočijo delo tudi za dlje časa.
--

<u>SPAR</u> : V podjetju Spar zaposlujejo prek Zavoda za zaposlovanje in študentskega servisa.
--

4. Koliko diplomantov zaposlite letno?

<u>BSH</u> : 5–8 diplomantov letno.

<u>SPAR</u> : Spar tega podatka ni posredoval.
--

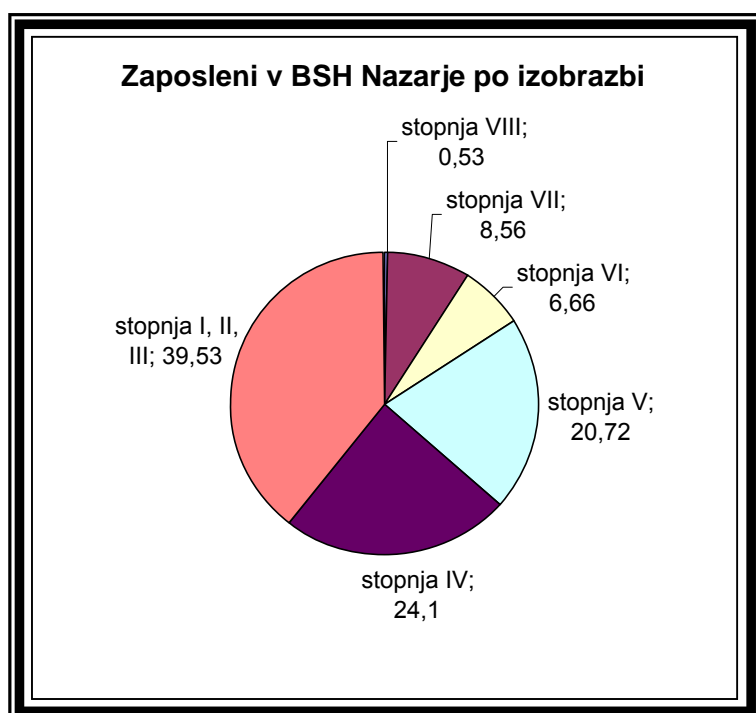
5. Ali imajo diplomanti, ki delajo pri vas, po študiju možnost zaposlitve pri vas? Kakšna je možnost redne zaposlitve? Ali morajo prej opraviti pripravništvo?

V obeh podjetjih se diplomanti lahko zaposlijo v njihovem podjetju, vendar s to razliko, da v podjetju Spar ni potrebno opraviti pripravništva.

6. Koliko je zaposlenih v vašem podjetju in kakšna je izobrazbena struktura zaposlenih?

V podjetju Spar je zaposlenih več kot 4.000 ljudi, z različno izobrazbeno strukturo.

Graf 5: Zaposleni v BSH Nazarje po izobrazbeni strukturi

7. Ali oblikujete plačilno politiko samo na osnovi izobrazbe ali upoštevate še kakšne druge kriterije?

BSH: V podjetju BSH Nazarje po večini oblikujejo plačilno politiko po zahtevnosti delovnega mesta, s katerim pa je pogojena tudi zahtevana izobrazba zaposlenih.

SPAR: Podjetje Spar na to vprašanje ni odgovorilo.

8. Kako lahko diplomanti oz. zaposleni v vašem podjetju napredujejo?

BSH: V BSH Nazarje imajo zaposleni velike možnosti napredovanja, saj jim omogočijo veliko izobraževanj in jih spodbujajo k napredovanju.

SPAR: V Sparu pravijo, da je napredovanje odvisno od samega zaposlenega. Kdor se trudi, lahko tudi napreduje.

9. Ali se je pri vas možno zaposliti za nedoločen čas ali zaposlujete tudi za določen čas?

BSH: BSH Nazarje v proizvodnji zaposluje delavce za določen čas, pri iskanju višjih profilov pa se pogosto z kandidatom dogovorijo tudi za zaposlitev za nedoločen čas.

SPAR: Spar zaposluje na začetku za določen čas z možnostjo podaljšanja za nedoločen čas.

10. Na kakšen način iščete kadre (notranje napredovanje, zunanje) ?

BSH: V BSH opravijo interni razpis, če imajo ustrezne kandidate znotraj podjetja, v nasprotnem primeru pa iščejo zunanje kadre.

SPAR: V Sparu iščejo zunanje kadre, prav tako pa kadri napredujejo tudi notranje.

11. Koliko maturantov in oseb s končano poklicno šolo zaposlite?

BSH: V BSH Nazarje so v lanskem letu zaposlili okrog 150 delavcev, od tega je večina imela končano poklicno šolo.

SPAR: V Sparu je večina zaposlenih s IV. stopnjo izobrazbe.

12. Kolikšna je bruto plača začetnika s 5. stopnjo izobrazbe (6. stopnja, 7. stopnja) v vašem podjetju in kakšno izobrazbo imajo začetniki v vašem podjetju?

BSH: V BSH Nazarje odgovarjajo, da je plača začetnika odvisna od delovnega mesta, zneskov pa žal ne morejo izdati.

SPAR: Podjetje Spar na to vprašanje ni odgovorilo.

13. Ali trenutne gospodarske razmere močno vplivajo na zaposlovanje in na plače?

BSH: V BSH Nazarje trenutne gospodarske razmere ne vplivajo na zaposlovanje, misijo pa, da se bo to v naslednjih mesecih nekoliko občutilo v njihovi proizvodnji.

SPAR: V podjetju Spar na to vprašanje niso odgovorili.

Intervju smo poslali desetim podjetjem, od tega sta odgovorili le dve.

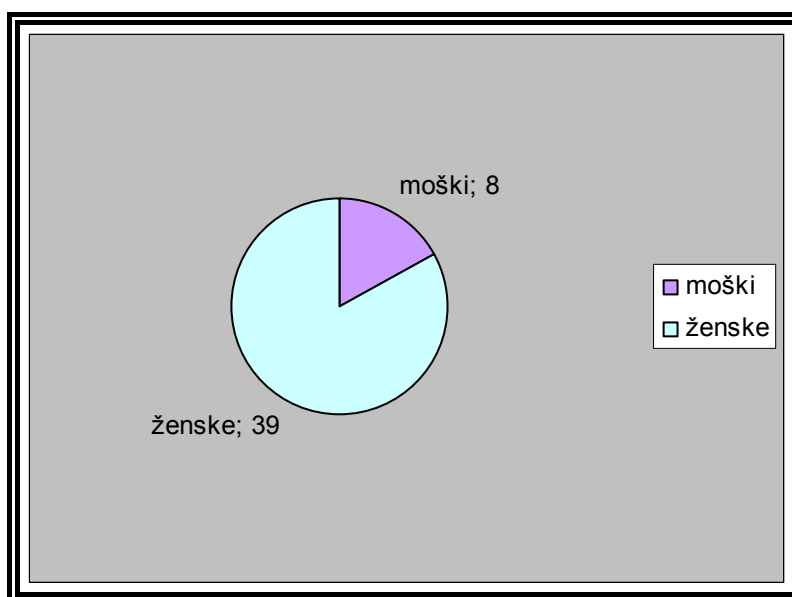
Ugotovimo lahko, da na trgu primanjkuje predvsem kadrov s V. stopnjo izobrazbe. Ugotovili smo, da podjetji BSH Nazarje in Spar zaposlujeta delavce in študente prek Zavoda za zaposlovanje ter študentskega servisa. Podjetja so nas seznanila tudi s tem, da se diplomanti, ki po študiju delajo v teh podjetjih, lahko pri njih tudi zaposlijo. V intervjuju smo navedli tudi vprašanje, kako določajo plačilno politiko, v odgovorih pa so predstavniki povedali, da plačilno politiko oblikujejo na podlagi zahtevnosti delovnega mesta ter po izobrazbi, ki jo imajo zaposleni v podjetju. Zaposleni v obeh podjetjih imajo možnost napredovanja, saj jim omogočijo veliko izobraževanj, napredovanje pa je odvisno tudi od truda, ki ga delavec vloži v svoje delo. Pri vprašanju, ki se je navezovalo na zaposlovanje za nedoločen in določen čas, smo ugotovili, da v podjetju BSH Nazarje zaposlujejo delavce za določen čas, pri iskanju višjih profilov pa se s kandidati dogovorijo tudi za zaposlitev za nedoločen čas. Podjetje Spar na začetku zaposluje kadre za določen čas, s tem da imajo možnost pogodbo podaljšati za nedoločen čas. Zanimalo nas je tudi, če trenutne gospodarske razmere močno vplivajo na zaposlovanje. Odgovor nas je presenetil, saj se v podjetju BSH gospodarska kriza pri zaposlovanju še ne pozna, predvidevajo pa, da bodo krizo občutili v naslednjih mesecih, predvsem v proizvodnji.

b) Analiza anketnega vprašalnika

Anketo smo izvedli med dijaki PTŠSD, ki letos zaključujejo program ekonomski tehnik. Razdelili smo 56 anket, veljavnih je bilo 47 anket.

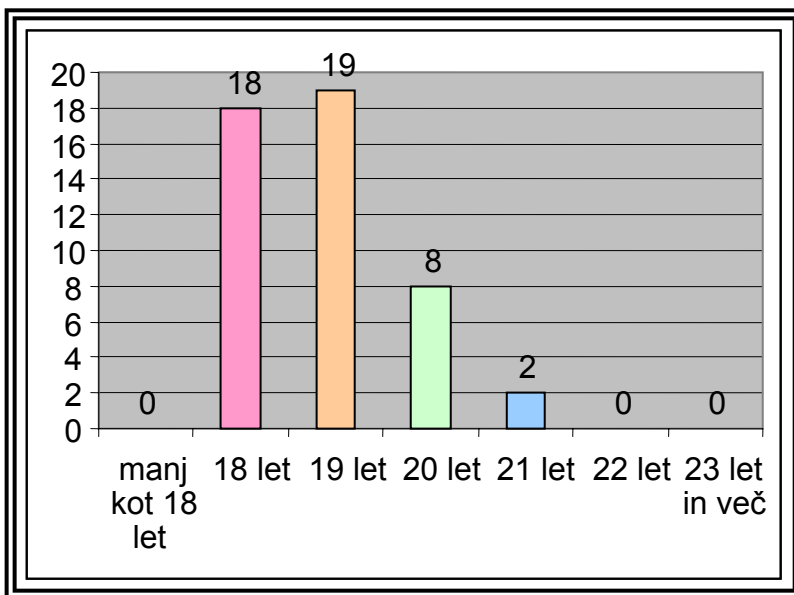
Rezultati

Graf 6: Anketiranci po spolu

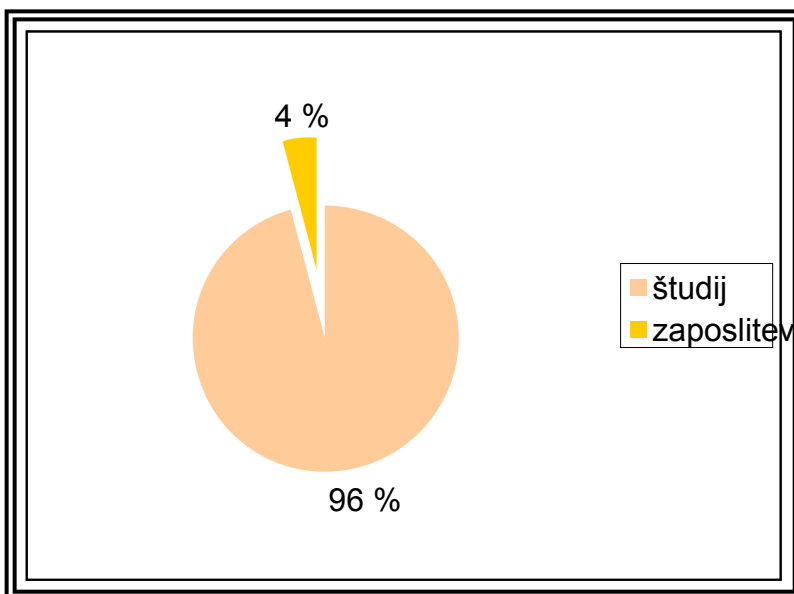
Zanimal nas je spol anketirancev. Iz grafa je razvidno, da je bilo 39 anketirancev ženskega, 8 anketiranih pa moškega spola.

Graf 7: Anketiranci po starosti

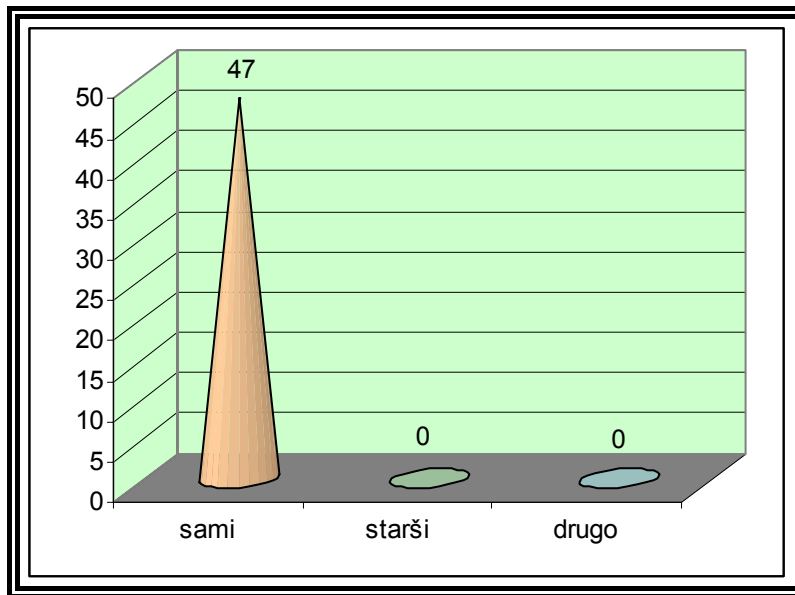
Zanimala nas je starost anketirancev. Največ anketiranih je starih 18 in 19 let, nekaj anketiranih je starih več kot 19 let.

Graf 8: Ali se nameravate po končanem šolanju zaposliti ali študirati?

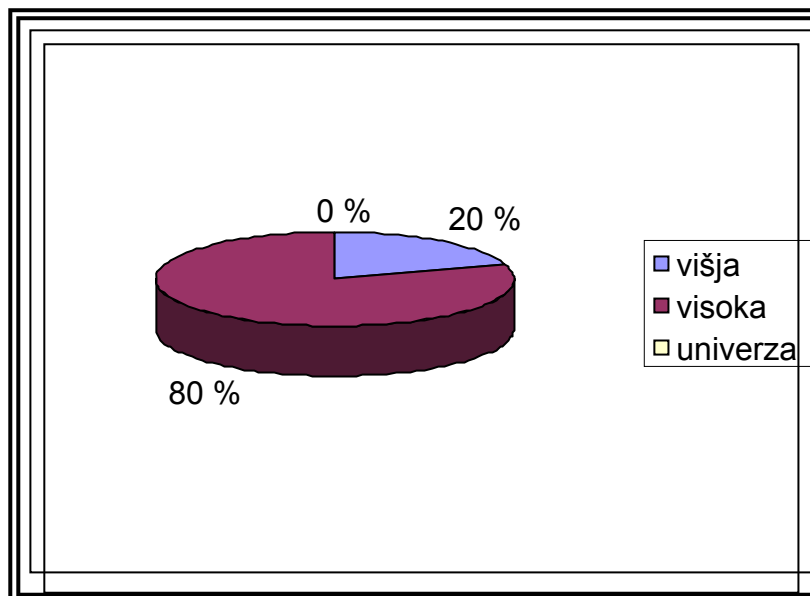
Ugotovili smo, da se bo velika večina, kar 96 %, po končani maturi vpisala na študij. Le 4 % anketiranih bodo takoj, ko zaključijo srednjo šolo, iskali zaposlitev.

Graf 9: Kdo vpliva na vašo odločitev "Kam po maturi"?

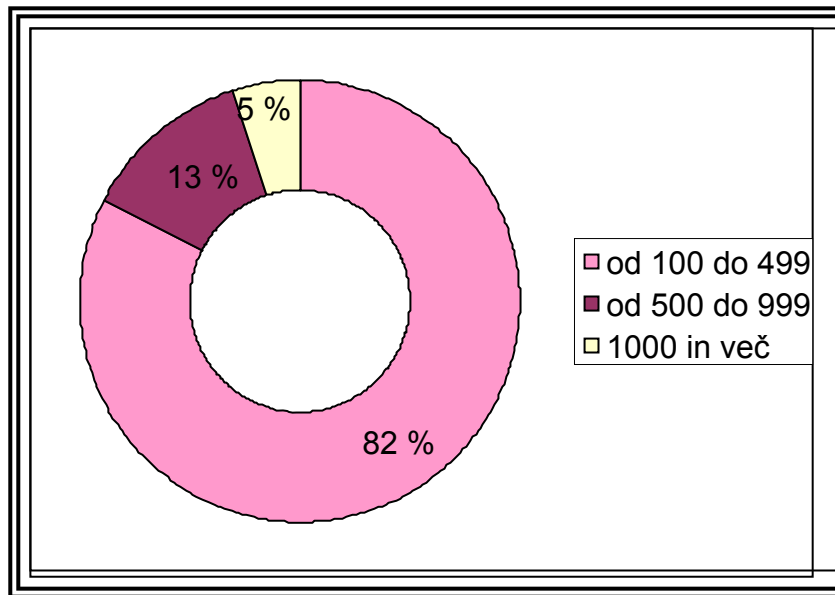
Vsi anketirani se sami odločajo, ali bodo študirali ali bodo poiskali delo.

Graf 10: Anketiranci glede na vrsto vpisa

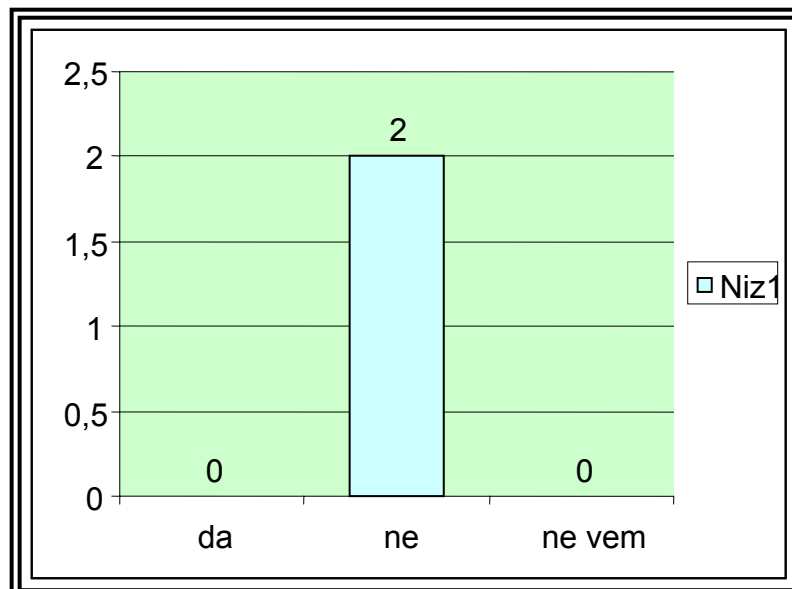
Na to vprašanje so odgovarjali samo tisti, ki so pri zgornjem vprašanju odgovorili, da po maturi odhajajo študirat. Od 45 anketirancev, kar predstavlja pri tem vprašanju 100 %, se jih bo 20 % vpisalo na višjo šolo, 80 % na visoko, na univerzo pa se ne bo vpisal nihče.

Graf 11: Koliko € mesečno ste pripravljeni odšteti za študij in študentsko življenje

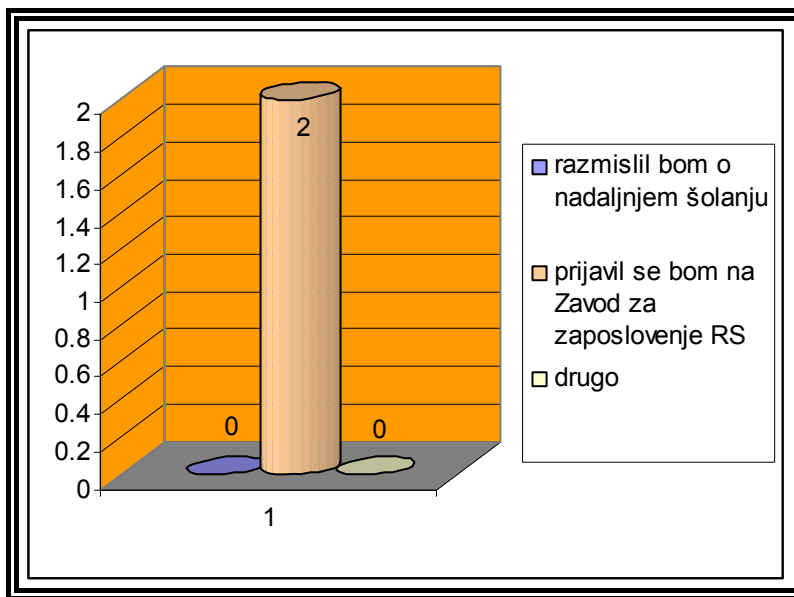
Pri tem vprašanju smo se zanimali, koliko so anketiranci, ki se odločajo o študiju, pripravljeni odšteti za študij. Tukaj bi radi poudarili, da smo vprašanje zastavili na nekoliko napačen način. Postavili smo odprto vprašanje, na katerega so lahko anketiranci odgovarjali sami. Vendar smo kasneje spoznali, da nismo ravnali prav, ker so bili odgovori zelo različni. Največ, kar 82 %, jih je za študij pripravljenih plačati od 100 € do 499 €, 13 % od 500 € do 999 €, 5 % pa bi jih za študij odštelo več kot 1.000 €.

Graf 12: Ali ste mnenja, da boste dobili zaposlitev takoj?

Vprašanje je bilo namenjeno tistim anketirancem, ki so se po maturi odločili za zaposlitev. Oba anketiranca sta prepričana, da bosta takoj dobila zaposlitev.

Graf 13: Kaj boste storili, če ne boste dobili zaposlitve takoj?

Tudi to vprašanje je bilo namenjeno tisti skupini anketirancev, ki so obkrožili, da se bodo po maturi zaposlili. V primeru, da ne dobijo zaposlitve, se bodo vsi vprašani prijavili na Zavod za zaposlovanje.

POVZETEK ANKETE

V anketi je sodelovalo 8 maturantov in 39 maturantk, ki prihajajo iz PTŠSD Velenje. Največji delež je bilo starih od 18 do 19 let.

Z anketo smo dosegli zastavljeni cilj, saj smo pridobili podatke oz. razmerje med dijaki zaključnih letnikov, ki bodo nadaljevali študij oziroma se bodo zaposlili. Velika večina, 96 % dijakov zaključnih letnikov, se je odločila za študij, le 2 % pa se jih bo zaposlila.

Presenečeni smo bili nad samostojnim razmišljanjem vseh anketiranih, saj se sami odločajo, »Kam po maturi«? Vsi anketirani so odgovorili, da sami odločajo o tem, kaj bodo počeli v prihodnosti.

Omeniti velja še, da se bo 80 % anketiranih vpisalo na visokošolske študijske programe, 20 % anketiranih pa se bo vpisalo na višje študijske programe.

Povprečno nameravajo anketirani za študij nameniti od 100,00 € do 499,00 €, kar je v skladu s povprečno višino stroškov, ki sva jo predstavila v tabeli 4.

Pri anketiranju je prišlo tudi do težav, ki so omejevale našo raziskavo.

1. Prišlo je do manjših težav pri šestem vprašanju – Koliko mesečno ste pripravljeni odšteti za študij in študentsko življenje? Postavili smo odprto vprašanje in anketirancem dopustili, da so odgovarjali po lastni presoji. Odgovori so bili zelo različni, nekateri nesmiselni. Prišli smo do spoznanja, da bi bilo bolje postaviti vprašanja in zraven podati morebitne odgovore.
2. Ker se je anketa navezovala na zaposlitev in študij hkrati, je nastal problem pri izpolnjevanju anket. Anketiranci niso bili dovolj pazljivi pri izpolnjevanju ankete, kljub najinim dodatnim pojasnilom.

Problem bi bilo možno odpraviti z boljšim navodilom za reševanje različnih vprašanj. Kljub temu smo pridobili dovolj kakovostne rezultate za analizo.

5 ZAKLJUČEK

Prva hipoteza, ki smo jo postavili, je bila, da se večina dijakov zaključnih letnikov odloči za študij. To hipotezo smo potrdili. Našo ugotovitev smo podprli tudi z anketo, ki smo jo izvedli med 8 maturanti in 39 maturantkami, ki prihajajo iz PTŠSD Velenje.

Danes mladi iščejo čim lažje življenje. K temu pripomore seveda čim višja izobrazba. Večina bi najverjetneje rada čim boljše službe, z ogromno zaslužka, da bi v življenju lahko uživali, hkrati pa se ne zavedajo, da lahko poklici z nizko izobrazbo, kot so na primer mesar, natakhar, prav tako prinesejo velike uspehe v življenju, saj so to perspektivni poklici.

Tukaj že lahko počasi prehajamo na drugo hipotezo, ki smo jo postavili na začetku, da v podjetju potrebujejo kadre s končano poklicno šolo (kuhar, natakhar, prodajalec, frizer, mesar ...) in visoko izobražene kadre s tehničnega področja. Hipotezo smo potrdili.

Problem bi lahko rešili na več načinov. Ti poklici oz. delavci s tem poklicem bi lahko prejeli višje plače, ker sedaj res delajo za smešno nizke plače. Res pa je, da tudi država premalo pripomore k promociji teh poklicev. Nameni pa verjetno tudi premalo sredstev za takšne poklice. O tem je veliko govora tudi v različnih pogovornih oddajah na televiziji.

Velika večina mladih hoče postati podjetnik, direktor, menedžer ... Vsak, ki pove, da je po poklicu mesar, prodajalec ..., je deležen veliko kritik, posmehovanja in negodovanja ostalih. Tu je še eden izmed vzrokov, zakaj se ljudje ne odločajo za takšne poklice. Zaradi družbene diskriminacije.

Hipoteza, da na dijakovo odločitev, kam po maturi, vplivajo starši, smo ovrgli. Tudi to hipotezo smo podprli z anketo.

Starši nimajo več tako velikega vpliva, kot so ga imeli včasih. Mladi so vse bolj samostojni in včasih, kljub temu da mislijo, da ravnajo pravilno, naredijo ogromno napako. Ob tem, ko smo opravljali raziskovalno delo, smo bolj natančno opazovali dijake zaključnih letnikov in jim prisluhnili, včasih pa smo jih celo izzvali, da povedo svoje mnenje. Veliko je bilo nesmiselnih odgovorov, kot so npr.: »Študirat grem zato, da mi ne bo treba delati,« spet drugi so odgovarjali: »Gre samo za zabavo.« Redki pa so bili tisti maturanti, ki se študiju mislijo resno posvetiti. Velikokrat je bilo med pogovori razbrati, da dijaki zaključnih letnikov nimajo prave predstave in informacij o študiju. Tukaj se nam je porajalo vprašanje, kako bi lahko na najenostavnejši način približali informacije dijakom zaključnih letnikov. Po našem mnenju bi lahko informacije zagotovili z večjim številom predavanj s tega področja, s televizijskimi oddajami, ki jih je premalo, in s članki v revijah, ki jih mladi najpogosteje berejo. Mogoče ne bi bilo odveč, če bi šole organizirale več predavanj na to temo. Odlična rešitev je tudi sejem »Informativa«, ki so ga letos prvič pripravili na gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Tudi sami smo se ga udeležili in izvedeli veliko novih informacij.

Naslednje in hkrati zadnje točke hipoteze, da mladi težko dobijo zaposlitev po končanem študiju, ne moremo ne potrditi ne zavreči, ker, glede na podatke, na različnih področjih primanjkuje kadrov, na drugem področju pa jih je preveč. Manjka nekakšna sredina. Veliko mladih po končanem študiju misli, da bodo takoj delali na mestu, za katerega so se

izobraževali. Radi bi navedli primer za lažjo predstavo. Nekdo, ki ima višjo ali visoko izobrazbo, iz osebnih ali katerih drugih razlogov noče sprejeti nižjega delovnega mesta.

Glede na rezultate anket in ugotovitev smo oblikovali nekaj predlogov in stopili korak naprej, da bi pomagali in pripomogli k izboljšanju in osveščenosti mladih in podjetnikov.

Prvi korak smo želeli narediti sami na tak način, da smo hoteli svoje predstave in poglede s pogovori deliti z mladimi. Veliko informacij, ki smo jih pridobili pri raziskovalni nalogi, smo posredovali naprej.

Kot smo zapisali že zgoraj, smo mnenja, da bi morale biti več predavanj, na katerih bi se ljudje poučili o možnosti študija in zaposlitve. Več bi morale biti oddaj po televiziji. Večja bi morala biti tudi promocija in finančna podpora za poklice, ki jih na trgu primanjkuje. Lahko bi organizirali debatne krožke na temo dela in študija ter tako pridobili različne poglede in odzive tako mladih, ki se odločajo o študiju, kot tudi potrebe in zahteve podjetnikov.

6 POVZETEK

Kakšni so naši cilji za nadaljnje življenje? Ali naj se po študiju zaposlim, ali naj študiram? Na katero šolo naj se vpišem? Ali naj se zaposlim in hkrati študiram? Vse to in še veliko več nas je zanimalo v raziskovalni nalogi »Delo ali študij?«. Osredotočili smo se na področje Savinjsko-šaleške regije in skušali ugotoviti, kakšne so potrebe po kadrih. Številnim podjetjem smo po elektronski pošti poslali intervju, s katerim smo hoteli ugotoviti, kateri kader podjetja najbolj potrebujejo, koliko znaša začetna plača delavca ... Med dijaki zaključnih letnikov Šolskega centra Velenje smo opravili anketiranje, s katerim smo želeli ugotoviti, kakšne so njihove namere po uspešno opravljeni maturi.

Z nalogo želimo prikazati tudi, kakšni so stroški študija – najemnine, prehrane, šolnine in morebitni drugi stroški. Proučili smo tudi možnosti štipendiranja, in sicer katere štipendije lahko študentje dobijo, kakšni so pogoji za pridobitev, od česa je odvisna višina štipendije, katera podjetja ponujajo največ štipendij ipd. Raziskali smo možnosti, ki študentom omogočajo dodaten vir zaslužka, in navedli nekaj nasvetov, ki v času recesije pomagajo pri ohranitvi delovnega mesta.

To je le delček naše raziskovalne naloge, s katero želimo bodočim in sedanjim študentom na kratko predstaviti, kako poteka študij, kaj vse spada k njemu ter kaj morajo vedeti, če se po končani srednji šoli odločijo, da se bodo zaposlili.

Slika 11: Najlepša raziskovalca

7 ZAHVALA

Za pomoč in podporo pri nastajanju najine raziskovalne naloge se iskreno zahvaljujema najinima mentoricama ge. Petri Ramšak in ge. Aniti Rudolf Pečnik, ki sta naju pri delu usmerjali, nama dajali nasvete ter vzpodbujali pri nastajanju najine raziskovalne naloge tudi v težkih trenutkih. Ge. Marti Pačnik za slovnični popravek angleškega prevoda in g. Jožetu Volku za lektoriranje.

Ob tej priložnosti bi se rada zahvalila tudi vsem, ki so na kakršenkoli način prispevali k nastanku te raziskovalne naloge – podjetjem, dijakom zaključnih letnikov, ki so s svojimi odgovori podali še bolj natančne podatke ...

Hvaležna sva tudi vsem, ki so nama na kakršenkoli način stali ob strani in naju vzpodbujali, vendar pa jih tukaj posebej nisva omenila.

8 PRILOGE

Priloga 1: anketa

Sva dijaka Poklicne in tehniške šole za storitvene dejavnosti v Velenju. Za raziskovalno nalogo sva si izbrala nalogo z naslovom »Delo ali študij?«. Da bi dobila čim boljše podatke na to temo, si prosim vzemite nekaj minut časa in odgovorite na kratka anketna vprašanja.

1. Spol: M Ž

2. Starost:

- a) manj kot 18 let
- b) 18 let
- c) 19 let
- d) 20 let
- e) 21 let
- f) 22 let
- g) 23 let ali več _____

3. Ali se nameravate po končanem šolanju zaposliti ali študirati?

- a) Zaposlitev
- b) Študij

4. Kdo vpliva na vašo odločitev »Kam po maturi«?

- a) Sam
- b) Starši
- c) Drugo (kaj?) _____

5. Zakaj je vaša odločitev takšna?

Če ste pri tretjem vprašanju obkrožili Študij, prosim, da odgovorite na spodnja vprašanja. Drugače pa nadaljujte z vprašanjem številka 7.

5. Kam se nameravate vpisati?

- a) Na višjo šolo
- b) Na visoko šolo
- c) Na univerzo

6. Koliko mesečno ste pripravljeni odšteti za študij in študentsko življenje?

7. Ali ste mnenja, da boste takoj dobili zaposlitev?

- a) Da (kje?) _____
- b) Ne
- c) Ne vem

8. Kaj boste storili, če ne boste dobili zaposlitve?

- a) Razmislil bom o nadaljnem študiju
- b) Prijavil se bom na Zavod za zaposlovanje RS
- c) Drugo (kaj?) _____

Priloga 2: intervju

Obiskujeva zaključni letnik programa ekonomski tehnik na Poklicni in tehniški šoli za storitvene dejavnosti na Šolskem centru Velenje. V šolskem letu 2008/09 sva se vpisala med mlade raziskovalce in sva si izbrala raziskovalno nalogo z naslovom »Kam po maturi, zaposlitev ali študij«. Pod mentorstvom ge. Petre Ramšak in ge. Anite Rudolf Pečnik bova z raziskovalno nalogo skušala mladim omogočiti lažjo odločitev za nadaljnji študij, saj sva mnenja, da je to eden od najpomembnejših trenutkov v življenju. Pri sprejemanju odločitve se lahko dvigneš med zvezde ali pa se potopiš! Ker najina raziskovalna naloga poteka na območju Savinjsko-šaleške regije in ker tudi vaše podjetje spada v to območje, bi Vas prosila, če nama odgovorite na kratek intervju, da bova lahko naredila primerjavo oz. analizo zaposlovanja v SAŠA regiji. Na takšen način bi pripomogla k lažji odločitvi dijakov.

Za sodelovanje se Vam že vnaprej zahvaljujemo in Vas lepo pozdravljamo!

1. *Kakšne kadre zaposlujete in kakšno izobrazbo morajo imeti?*
2. *Katerih kadrov na trgu primanjkuje?*
3. *Koliko jih zaposlite prek Zavoda za zaposlovanje in ali zaposlujete študente prek študentskega servisa?*
4. *Koliko diplomantov zaposlite letno?*
5. *Ali imajo diplomati, ki delajo pri vas, po študiju tudi možnost zaposlitve pri vas? Kakšna je možnost redne zaposlitve? Ali morajo prej opraviti pripravništvo?*
6. *Koliko je zaposlenih v vašem podjetju in kakšna je izobrazbena struktura zaposlenih?*
7. *Ali oblikujete plačilno politiko samo na osnovi izobrazbe ali upoštevate še kakšne druge kriterije?*
8. *Kako lahko diplomanti oz. zaposleni v vašem podjetju napredujejo?*
9. *Ali se je pri vas možno zaposliti za nedoločen čas ali zaposlujete tudi za določen čas?*
10. *Na kakšen način iščete kadre (notranje napredovanje, zunanje)?*
11. *Koliko maturantov in oseb s končano poklicno šolo zaposlite?*
12. *Kolikšna je bruto plača začetnika s 5. stopnjo izobrazbe (6. stopnja, 7. stopnja) v vašem podjetju in kakšno izobrazbo imajo začetniki v vašem podjetju?*
13. *Ali trenutne gospodarske razmere močno vplivajo na zaposlovanje in na plače?*

9 VIRI IN LITERATURA

1. (www.ess.gov.si), 2. 3. 2009
2. BELAK, P. B./ in drugi. 2009. Priročnik za preživetje z Bolonjsko reformo. Kaj? Zakaj? Kako?
3. ZGAGA, P. (2003). Bolonjski proces in nacionalna visokošolska strategija, Vestnik, letnik 34, številka 8–11, Univerza v Ljubljani, Ljubljana.
4. <http://ceepus.scholarships.at/>
5. <http://www.student-info.net>
6. COLJA, A./ in drugi, 2009. Študentski kažipot.
7. <http://www.sou-lj.si/novo/>
8. <http://www.svetovalnica.com/>
9. <http://www.studentska-org.si/>
10. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2140), 12. 2. 2009
11. <http://www.student-info.net/index.php/fsd/novice/ID/10602> , 12. 2. 2009
12. www.epf.uni-mb.si, 12. 2. 2008
13. REKIČ, M./ in drugi, 2008. Posebna izdaja revije Študent »Bruc po brucu«, Nevtron&Compani.
14. WWW.student-on.net
15. <http://www.radiostudent.si/article.php?sid=11796>
16. <http://www.kanalmladih.com>
17. <http://images.google.com/images?>, 12. 2. 2008
18. <http://193.2.70.110/Osnova/Predstavitev/P-Dodiplomski.html>
19. <http://www.doba.si/>
20. <http://www.ess.gov.si/>
21. http://www.mvzt.gov.si/si/delovna_podrocja/znanost_in_visoko_solstvo/visoko_solstvo/dejavnost_visokega_solstva/podiplomski_studij/

22. http://www.mddsz.gov.si/si/delovna_podrocja/trg_dela_in_zaposlovanje/stipendije/
23. http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=2140, 4. 3. 2009
24. <http://www.studentska-org.si/files/2006-02-profil-studentov-2005.pdf>, 12. 12. 2008
25. <http://www.stud-dom-lj.si/si/domovi/stroski/>, 12. 12. 2008
26. <http://www.spekteronline.net/clanek.asp?id=550>
27. http://www.kanalmladih.com/v3_default.asp?l1=1&l2=1&l3=&l4=&vec=nasveti&id=1044
28. www.svetovalnica.com, 18. 1. 2009
29. <http://www.dostop.si/kamrica.aspx>, 18. 1. 2009
30. http://www.studentski-servis.com/Studenti/Delo/Prosta_dela?gclid=CMPjrPO4sZkCFQQ9ZgodwAyr8A
31. (<http://www.studentski-servis.com/>), 9. 1. 2009
32. <http://www.ess.gov.si>
33. http://www.stat.si/publikacije/pub_prva.asp
34. <http://www.ess.gov.si/slo/Eures/ZaposlovanjeVTujini/ZaposlovanjeVTujini.htm>
35. <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/Tujci/Tujci.htm>
36. <http://www.stat.si/>
37. <http://www.ess.gov.si/slo/Dejavnost/StatisticniPodatki/StopnjaBrezposel.htm>, 15. 3. 2009
38. <http://www.preberi.si/content/view/788481/10/#ixzz0AE4mgGMg>, 6. 12. 2008
39. Aleš Zaletel, kako uspešno iskati zaposlitev?
40. <http://apl.ess.gov.si/eSvetovanje/VescineIskanjaDela/>
41. <http://www.stat.si/>
42. http://www.id.gov.si/si/pogosta_vprasanja_in_odgovori/delovna_razmerja/29_zaposlovanje_in_delo_na_crno/
43. http://www.mojevro.si/240390/Ali_se_spla%EA_zaposliti_na_%E8rno
44. <http://www.ess.gov.si/>, 9. 1. 2009

45. <http://www.dormeo.net>, 23. 1. 2009

46. http://www.uni-mb.si/dokument.aspx?id=9723#_Toc99772008

47. <http://www.ess.gov.si/>